

Europejskie Centrum Monitorowania
Narkotyków i Narkomanii

 EUROPOL

PL

Raport o rynku narkotykowym w UE

Przegląd strategiczny

2016

Europejskie Centrum Monitorowania
Narkotyków i Narkomanii

Raport o rynku narkotykowym w UE

Przegląd strategiczny

2016

Informacja prawna

Niniejsza publikacja Europejskiego Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (EMCDDA) jest chroniona prawem autorskim. EMCDDA nie ponosi odpowiedzialności prawnej ani żadnej innej odpowiedzialności za jakiegokolwiek skutki wynikające z wykorzystania danych zawartych w niniejszym dokumencie. Treść niniejszej publikacji niekoniecznie odzwierciedla oficjalne opinie EMCDDA i partnerów Europolu, państw członkowskich UE czy innych instytucji i organów Unii Europejskiej.

Europe Direct to serwis, który pomoże Państwu znaleźć odpowiedź na pytania dotyczące Unii Europejskiej.

Numer bezpłatnej infolinii (*): 00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Informacje są udzielane nieodpłatnie, większość połączeń również jest bezpłatna (niektórzy operatorzy, hotele lub telefony publiczne mogą naliczać opłaty).

Dodatkowe informacje na temat Unii Europejskiej można znaleźć w Internecie (<http://europa.eu>).

Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2016
ISBN: 978-92-9497-041-1
doi: 10.2810/881101

© Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii, 2016
Praça Europa 1, Cais do Sodré, 1249-289 Lizbona, Portugalia
Tel.: 351 211210200
info@emcdda.europa.eu | www.emcdda.europa.eu
twitter.com/emcdda | facebook.com/emcdda

© Europol, 2016
Haga, Holandia
Publikacje: <https://www.europol.europa.eu/publications/>

Wszelkie prawa zastrzeżone. Żadna część niniejszej publikacji objętej prawami autorskimi nie może być reprodukowana ani wykorzystana w jakiegokolwiek formie lub za pomocą jakichkolwiek środków graficznych, elektronicznych lub mechanicznych, łącznie z fotokopiowaniem, nagrywaniem, ani z wykorzystaniem systemów przechowywania i odzyskiwania danych bez zgody EMCDDA i Europolu. Uznanie za zdjęcia na stronie tytułowej (od lewej): Europol; David Mansfield; Laboratorium Kontroli Farmaceutycznej; Biuro Farmaceuty Kantonu, Berno, Szwajcaria; iStockphoto.

Odniesienia do niniejszej publikacji powinny wyglądać następująco:
Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (2016), *Raport o rynku narkotykowym w UE: Przegląd strategiczny*, Wspólne publikacje EMCDDA-Europol, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg.

Spis treści

- 5 | Słowo wstępne Dyrektorów
- 7 | Streszczenie
- 11 | Wprowadzenie
- 13 | Zrozumienie szeroko pojętych konsekwencji funkcjonowania rynku narkotykowego
- 16 | Konopie indyjskie
- 19 | Heroina i inne opiaty
- 22 | Kokaina
- 25 | Amfetamina, MDMA i metamfetamina
- 28 | Nowe substancje psychoaktywne
- 30 | Polityka ograniczania podaży narkotyków i reagowanie
- 32 | Skróty

Słowo wstępne Dyrektorów

Niniejszy Strategiczny przegląd *Raportu o rynku narkotykowym w UE 2016: Dogłębna analiza* przedstawia najważniejsze ustalenia zawarte w raporcie głównym, służącym jako źródło informacji na potrzeby tworzenia polityk i podejmowania działań na szczeblu unijnym i krajowym. Ta szczegółowa analiza ukierunkowana na działania powstała z połączenia fachowej wiedzy Europolu na temat sieci przestępczych całościowego przeglądu sytuacji na rynku narkotyków przeprowadzonego przez Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (EMCDDA).

W raporcie omówiono szerokie oddziaływanie rynków narkotykowych i skutki ich funkcjonowania, ich powiązania z innymi rodzajami działalności przestępczej, obciążenie, jakie stanowią dla instytucji publicznych, i poważny wpływ na legalną działalność gospodarczą i całą gospodarkę, a także negatywne konsekwencje z punktu widzenia społeczności, rodzin i jednostek. Ukazano, w jaki sposób przemysł narkotykowy i zorganizowane grupy przestępcze, które go kontrolują, oddziałują na różne grupy społeczne: od imigrantów, których wykorzystuje się jako siłę roboczą do uprawy konopi indyjskich, po urzędników administracji publicznej zagrożonych korupcją. W raporcie zaprezentowano dynamikę rozwoju i trendy obserwowane na głównych rynkach narkotykowych w Unii Europejskiej (UE), od wytwarzania po konsumpcję, a także na poszczególnych etapach pośrednich, nie zapominając o tym, że czynniki zewnętrzne, takie jak utrzymująca się niestabilność w niektórych regionach sąsiadujących z UE, mogą mieć znaczący wpływ na sytuację w Europie. W raporcie wskazano niektóre spośród strategicznych odpowiedzi na powstającą sytuację, ram instytucjonalnych oraz działań operacyjnych i inicjatyw służących rozwiązaniu problemu.

Nie mamy wątpliwości, że rynek narkotykowy stanowi jedno z głównych zagrożeń dla bezpieczeństwa (UE). Należy postarać się je zrozumieć, a także zidentyfikować kluczowe podmioty zaangażowane w ten nielegalny proceder, ponieważ pozwoli nam to podejmować odpowiednie decyzje polityczne, które przyniosą trwałe efekty. Główny raport, na podstawie którego sporządzono niniejszy przegląd, posłuży w debacie na ten temat prowadzonej w najbliższych latach. Rynek narkotykowy napędzają dwie główne siły: dążenie do zysku i władzy. To na nie należy ukierunkować podejmowane działania, jeżeli mają one skutecznie przeciwdziałać przestępczości narkotykowej i ograniczyć jej szerszy wpływ na społeczeństwo.

Alexis Goosdeel
Dyrektor EMCDDA

Rob Wainwright
Dyrektor Europolu

Streszczenie

W niniejszym raporcie przeprowadzono analizę koncepcji rynku narkotyków w szerszym kontekście zmieniających się wzorców zażywania substancji odurzających, czynników kulturowych i społecznych oraz powiązań z szerzej pojmowaną przestępczością. Rynki narkotykowe pozostają jednym z najbardziej dochodowych obszarów działalności zorganizowanych grup przestępczych (ZGP). Szacuje się, że obywatele UE wydają na te substancje ponad 24 mld euro (od 21 do 31 mld euro) rocznie. Oddziaływanie rynku narkotyków na społeczeństwo jest ogromne i wykracza poza szkody powodowane bezpośrednio przez zażywanie narkotyków. Wiąże się z nim udział w innych rodzajach działalności przestępczej oraz terroryzm, wpływ na legalnie działające firmy i szeroko pojętą gospodarkę, obciążenie instytucji publicznych i korupcję, a także wpływ na całe społeczeństwo.

Z przeprowadzanej analizy wyłaniają się trzy nadrzędne zagadnienia:

- Rosnąca złożoność organizacyjna i techniczna, wzajemne powiązania i specjalizacja grup biorących udział w handlu narkotykami.
- Globalizacja i rozwój technologii przyspieszają tempo zmian zachodzących na rynku narkotyków.
- Pod względem geograficznym ten rodzaj działalności przestępczej koncentruje się na kilku istniejących od dawna, ale i na nowych rynkach.

Zmiany w tym obszarze stanowią wyzwanie dla podmiotów podejmujących działania w odpowiedzi na problemy związane z funkcjonowaniem rynków narkotykowych, również te pośrednio z nich wynikające. W związku z powyższym:

- Systemowa analiza modeli biznesowych na rynkach narkotykowych będzie pomocna z punktu widzenia zarówno celów operacyjnych, jak i strategicznych.
- Współpraca pomiędzy organami krajowymi a przemysłem zyskuje na znaczeniu, podobnie jak współdziałanie z organizacjami międzynarodowymi i państwami trzecimi.
- Efektywne wykorzystanie zasobów można zapewnić poprzez identyfikację i ukierunkowanie działań na konkretne obszary i regiony geograficzne, w których koncentruje się działalność związana z rynkiem narkotyków.
- Nie wolno bagatelizować roli strategicznej reakcji, opartej na rzetelnych informacjach niezbędnych do identyfikacji nowych możliwości i wyzwań.

W raporcie dokonano również szczegółowej analizy rynków najbardziej rozpowszechnionych rodzajów narkotyków, a kluczowe informacje na ten temat przedstawiono poniżej.

Konopie indyjskie są najpopularniejszym narkotykiem w Europie; szacuje się, że stanowią około 38% rynku detalicznego narkotyków o wartości ponad 9,3 mld euro rocznie (od 8,4 do 12,9 mld euro). Około 22 milionów dorosłych obywateli UE miało styczność z konopiami w ciągu ostatniego roku, a około 1% pełnoletnich Europejczyków sięga po nie niemal codziennie, co zwiększa ryzyko wystąpienia u nich problemów zdrowotnych i społecznych. ZGP są w ogromnym stopniu zaangażowane w produkcję i handel, wykorzystując innowacje technologiczne do wytwarzania coraz większych ilości produktów o silnym działaniu w Europie. O ile rynek zdominowany jest przez marihuanę uprawianą w UE, pochodzący z Maroka haszysz jest coraz silniejszą substancją, która może być przemykana do UE wraz z innymi nielegalnymi towarami, a także ludźmi. Pogarszająca się sytuacja i niestabilność w krajach Afryki Północnej i na Bliskim Wschodzie nie pozostają bez wpływu na to zjawisko.

Rynek **heroiny** jest drugim co do wielkości rynkiem narkotykowym w UE. Jego wartość szacuje się na 6,8 mld euro rocznie (od 6,0 do 7,8 mld euro) i jest on odpowiedzialny za znaczny

odsetek zgonów wśród osób zażywających narkotyki, a także ogromne straty społeczne. Po okresie względnego spadku podaży zaobserwowano ostatnio oznaki rosnącej dostępności tej substancji, co można traktować jako zapowiedź większych szkód z nią związanych. W Afganistanie nadal produkuje się duże ilości opium. Techniki produkcyjne, lokalizacje, szlaki handlowe i modus operandi stają się coraz bardziej elastyczne i dynamiczne, na co wskazuje rosnąca liczba konfiskat dużych ilości heroiny. Częściej niż kiedyś heroinę przewozi się w kontenerach transportowanych drogą morską, a nowe trasy przebiegają przez Afrykę, Kaukaz Południowy, Syrię i Irak. Głównym korytarzem, którym heroina trafia do UE, pozostaje jednak szlak bałkański. Istnieją również oznaki dywersyfikacji na rynku, związane z rosnącą popularnością leków na receptę i nowych syntetycznych opioidów.

Kokaina jest najczęściej stosowanym w Europie nielegalnym środkiem stymulującym; wartość rynku detalicznego kokainy szacuje się na co najmniej 5,7 mld euro rocznie (między 4,5 a 7,0 mld euro). Kokaina trafia głównie do krajów Europy zachodniej i południowej, a jej konsumpcja w ciągu ostatnich lat była dość stabilna, choć pojawiają się oznaki zwiększonej dostępności tej substancji. Po okresie spadku obserwuje się oznaki wzrostu ilości uprawianej koki, chociaż brakuje szczegółowych informacji na temat ilości i miejsc produkcji kokainy. Kokaina trafia do Europy głównie z Kolumbii, Brazylii i Wenezueli, skąd transportowana jest drogą morską i lotniczą. Ważnymi obszarami tranzytowymi są Karaiby i Afryka Zachodnia, a ostatnio także Ameryka Środkowa. Nie udało się rozwiązać problemu transportu kokainy w kontenerach morskich, które trafiają do głównych portów europejskich. Nieustannie ewoluuje wachlarz metod stosowanych w celu ukrywania tej substancji: kokainę przewozi się na przykład jako składnik „materiałów przewoźnika” (np. tworzyw sztucznych), a następnie poddaje ekstrakcji chemicznej w Europie. Hurtowe dostawy kokainy do Europy pozostają zdominowane przez kolumbijskie i włoskie grupy przestępcze, działające we współpracy z innymi grupami (np. holenderskimi, brytyjskimi i hiszpańskimi). Grupy z Afryki Zachodniej, zwłaszcza w Nigerii, są również aktywnie zaangażowane w transport kokainy z Afryki do Europy; umacnia się pozycja ZGP z Bałkanów.

Wartość rynku głównych syntetycznych substancji pobudzających, **amfetaminy, metamfetaminy i MDMA**, szacuje się na co najmniej 1,8 mld euro rocznie (między 1,2 a 2,5 mld euro) w przypadku amfetaminy (w tym metamfetaminy) oraz 0,67 mld euro (między 0,61 a 0,72 mld euro) w przypadku MDMA/ekstazy. Amfetamina jest narkotykiem stosowanym zarówno rekreacyjnie, jak i przez zmarginalizowane grupy osób przyjmujących narkotyki; zaobserwowano powiązania pomiędzy rynkiem amfetaminy a rynkiem kokainy i niektórych nowych substancji psychoaktywnych. Niepokojącym zjawiskiem jest dostępność produktów o dużej zawartości MDMA oraz zwiększona konsumpcja metamfetaminy. Największymi producentami MDMA i amfetaminy w UE są Holandia i Belgia, natomiast większość metamfetaminy wytwarzana jest prawdopodobnie w Czechach. Metody produkcji są coraz bardziej złożone i różnorodne, a wykorzystanie nowych prekursorów i pre-prekursorów chemicznych dodatkowo zwiększa ryzyko dla zażywających. Nielegalne składowanie toksycznych odpadów stwarza zagrożenie dla zdrowia i powoduje szkody w środowisku. Coraz bardziej uwidacznia się agresywny marketing na rynku ekstazy, co sugeruje ostrą konkurencję pomiędzy dostawcami i ukierunkowanie przekazu na konkretne grupy użytkowników.

Wiele **nowych substancji psychoaktywnych (NSP)** sprzedaje się jawnie jako „legalne” zamienniki narkotyków. Nie zaobserwowano żadnych oznak spowolnienia w tym obszarze; w samym tylko 2015 r. zgłoszono po raz pierwszy aż 100 nowych substancji, a unijny system wczesnego ostrzegania monitoruje obecnie ponad 560 NSP. Po dostępne na rynku substancje sięgają zarówno osoby zażywające je okazjonalnie, jak i przedstawiciele zmarginalizowanych grup osób przyjmujących narkotyki, a producenci starają się omijać obostrzenia prawne i regulacyjne, opracowując nowe substancje. Zglobalizowane łańcuchy dostaw umożliwiają składanie zamówień na hurtowe ilości NSP online; są one

transportowane do Europy, tutaj pakowane i sprzedawane na wolnym lub czarnym rynku. Rynek ten przyciąga zorganizowane grupy przestępcze ze względu na niskie ryzyko i potencjalnie ogromne zyski. Istnieją przesłanki wskazujące na wytwarzanie tych substancji również w Europie. Pojawiły się także odrębne, choć zazębiające się rynki „dopalaczy”, „substancji badawczych” i „suplementów diety” sprzedawanych w sklepach stacjonarnych i internetowych. Wraz ze wzrostem dostępności odnotowuje się coraz więcej przypadków ostrych, czasami śmiertelnych, zatruc i wypadków związanych z przyjmowaniem katynonów drogą iniekcji.

Wprowadzenie

Niniejszy raport stanowi wgląd w funkcjonowanie rynków narkotykowych w Unii Europejskiej (UE). Jego celem jest usprawnienie procesu tworzenia odpowiednich polityk i podejmowania działań na szczeblu unijnym i krajowym. Określenie „rynek narkotykowy” oznacza tu cały łańcuch zdarzeń i działań: od wytwarzania substancji nielegalnych w krajach pochodzenia, często odległych od UE, po nabywanie ich przez konsumentów w państwach członkowskich UE. W raporcie przeprowadzono analizę koncepcji rynku narkotykowego w szerszym kontekście zmieniających się wzorów używania, czynników kulturowych i społecznych oraz powiązań z szerzej pojętą przestępczością.

Główne motywy i konsekwencje działań

Z analizy przedstawionej w raporcie głównym wyłaniają się trzy nadrzędne zagadnienia:

Rosnąca złożoność organizacyjna i technologiczna, wzajemne powiązania i specjalizacja grup działających na rynku narkotykowym. Powszechnym obecnie zjawiskiem wśród zorganizowanych grup przestępczych (ZGP) jest dywersyfikacja, polegająca na produkcji i handlu różnymi substancjami odurzającymi, zaangażowanie w inne formy przestępczości i tworzenie sojuszy ponad granicami etnicznymi i geograficznymi. Jednocześnie zauważa się większą specjalizację w zakresie ról, wykorzystania i udostępniania zasobów, a także wykorzystania specjalistycznej wiedzy.

Globalizacja i technologia przyspieszają tempo zmian zachodzących na rynku narkotykowym. Dramatyczne przemiany, które widać na legalnie działających rynkach towarowych, wynikające z rozwoju gospodarki światowej i technologii informatycznych, nie pozostały bez wpływu na funkcjonowanie rynku narkotykowego. Grupy przestępcze szybko rozpoznają i wykorzystują możliwości, jakie daje łatwiejszy dostęp do informacji, Internet jako medium społeczne i handlowe oraz rozwój handlu międzynarodowego i związany z nim szybki przepływ ogromnych ilości towarów przez granice i przez liczne punkty tranzytowe.

Pod względem geograficznym, działania związane z rynkiem narkotykowym skoncentrowane są na kilku tradycyjnych rynkach, chociaż na narkotykowej mapie pojawiają się też nowe miejsca. Innowacje w wytwarzaniu narkotyków syntetycznych oraz zmiany w uprawie konopi indyjskich stworzyły nowe możliwości produkcji, bliżej rynków konsumenckich w UE. Pomimo tego w Europie i poza nią nadal funkcjonuje kilka kluczowych miejsc produkcji i handlu, tzw. hotspotów. Niektóre pełnią tę funkcję od lat, inne pojawiły się niedawno.

Dla osób podejmujących działania w tym obszarze powyższe kwestie są szczególnie istotne, a ich implikacje omówiono w zaleceniach przedstawionych w szczegółowym raporcie na temat rynków narkotykowych w UE z 2016 r. Na uwagę zasługują przede wszystkim następujące kwestie:

Systematyczna analiza modeli biznesowych funkcjonujących na rynku narkotykowym będzie pomocna zarówno do celów operacyjnych, jak i strategicznych. Coraz ważniejsze jest zrozumienie zależności i potencjalnych interakcji między różnymi obszarami rynku narkotykowego, a także funkcjonowania, ról i modeli organizacyjnych. Przyjęcie tej perspektywy pozwala skuteczniej przeciwdziałać nielegalnej działalności, poprzez identyfikowanie modeli operacji, słabości strukturalnych i pojawiających się zagrożeń, przyczyniając się do zmian priorytetów operacyjnych w kluczowych obszarach.

Współpraca pomiędzy organami krajowymi i przemysłem jest coraz ważniejsza, podobnie jak współdziałanie z organizacjami międzynarodowymi i państwami trzecimi. ZGP parają się zazwyczaj różnymi rodzajami działalności przestępczej, wykorzystując istnienie granic krajowych i powiązania z firmami legalnie działającymi w innych sektorach działalności gospodarczej. Oznacza to, że współpraca międzysektorowa, koordynacja i wymiana informacji wywiadowczych, zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym, ma coraz większą wartość. Z drugiej strony, niedostateczna koordynacja działań w pewnych krajach lub regionach zwiększa ryzyko przenoszenia nielegalnej działalności na obszary, w których egzekwowanie prawa lub ramy regulacyjne są najsłabsze; ponadnarodowa przestępczość zorganizowana wymaga podejmowania działań na ponadnarodową skalę.

Dostępne zasoby można wykorzystać efektywniej, identyfikując i koncentrując działania na tych obszarach geograficznych, w których skupia się działalność przestępcza związana z rynkiem narkotykowym. Takie miejsca, do których należą m.in. największe porty kontenerowe, główne sortownie przesyłek, pewne przejścia graniczne i stosunkowo odosobnione miejsca produkcji narkotyków stanowią priorytetowe cele podejmowanych działań. W bardziej ogólnym ujęciu, większe, chociaż odrębne obszary geograficzne zidentyfikowane w niniejszym raporcie jako ważne strefy produkcji i handlu narkotykami, zasługują na szczególną uwagę i wymagają opracowania skoordynowanych planów działania, obejmujących kwestie rozwoju i zarządzania, ale także odpowiednich programów.

Nie wolno bagatelizować roli strategicznej reakcji, opartej na rzetelnych informacjach niezbędnych do identyfikacji nowych możliwości i wyzwań. Autorzy raportu przedstawiają mocne argumenty za dalszym inwestowaniem w działania wywiadowcze i gromadzenie danych, poparte konkretnymi przykładami dowodzącymi, że takie podejście sprawdza się w praktyce. W przyszłości będziemy musieli jeszcze szybciej przewidywać i reagować na pojawiające się zagrożenia. Równie ważne jest identyfikowanie i wykorzystywanie nowych możliwości, na przykład analizy danych kryminalistycznych (tzw. „wywiadu kryminalnego”), wykorzystanie nowych technologii na potrzeby monitorowania i nadzoru, zwiększenie możliwości współpracy międzynarodowej poprzez identyfikację wspólnych problemów, a także większa skuteczność operacyjna i zdolność prowadzenia działań w trudnych obszarach, takich jak rynki narkotykowe funkcjonujące za pośrednictwem Internetu.

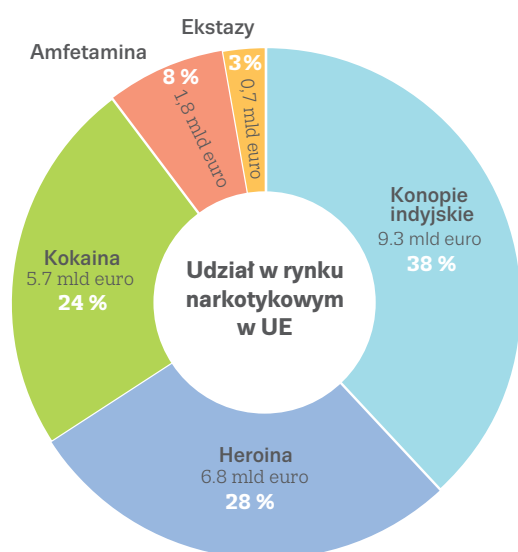
Zrozumienie szeroko pojętych konsekwencji funkcjonowania rynku narkotykowego

Produkcja i handel narkotykami to potężny biznes, odpowiadający za blisko jedną piątą światowych wpływów z działalności przestępczej. W Europie wpływy te oszacowano je na 0,1-0,6% Produktu Krajowego Brutto (PKB) ośmiu państw członkowskich, dla których dostępne są dane. Wartość detalicznego rynku narkotykowego w UE oszacowano w 2013 r. na co najmniej 24 mld euro, przy czym udział rynku konopi indyjskich jest największy, bo stanowi około 38% całości; na kolejnych pozycjach znalazła się heroina (28%) i kokaina (24%). Powyższe dane szacunkowe powinny być postrzegane jako wartości minimalne, ponieważ uwzględniają zaledwie pięć głównych rodzajów substancji odurzających. Ponadto dostęp do wiarygodnych danych jest bardzo ograniczony, przez co konieczne jest oparcie obliczeń na pewnych ogólnych założeniach. Trwają prace nad opracowaniem programu, który usprawni ten proces i poprawi jakość danych szacunkowych; niniejszy raport stanowi cenny wkład w ten proces.

Podaż narkotyków można rozważać z perspektywy biznesowej; uwzględniając takie kwestie jak architektura, reputacja i innowacja, a także minimalizacja ryzyka, możliwe jest zidentyfikowanie nowych obszarów interwencji organów ścigania. Postępująca globalizacja jest kluczowym

WYKRES 1

Szacunkowa wartość minimalna detalicznego rynku najbardziej rozpowszechnionych nielegalnych substancji odurzających w UE

Uwaga: W związku z zaokrągleniem liczb ich suma nie wynosi 100%.
Źródło: EMCDDA.

czynnikiem napędzającym zmiany i innowacje na rynkach narkotykowych, a zorganizowane grupy przestępcze (ZGP) szybko wykorzystują pojawiające się możliwości, by zwiększać swoje zyski i skuteczniej się ukrywać; organom państwowym często brakuje takiej zdolności elastycznego reagowania. Podobnie jak w przypadku innych dóbr konsumpcyjnych, Internet ma ogromny wpływ na biznes narkotykowy, umożliwiając tworzenie zarówno jawnych, jak i ukrytych punktów sprzedaży, skrócenie łańcucha dostaw oraz zachowanie anonimowości konsumentów biegle posługujących się darknetem, a zarazem ograniczając możliwości interwencji organów ścigania.

Konsekwencje funkcjonowania rynku narkotyków są szerokie i wykraczają poza szkody bezpośrednio związane z zażywaniem narkotyków. Obejmują one udział w innych rodzajach działalności przestępczej i terroryzm; wpływ na legalną działalność gospodarczą i szeroko pojętą gospodarkę; obciążenie instytucji publicznych i korupcję, a także oddziaływanie na całe społeczeństwo.

Wpływ na legalną działalność gospodarczą

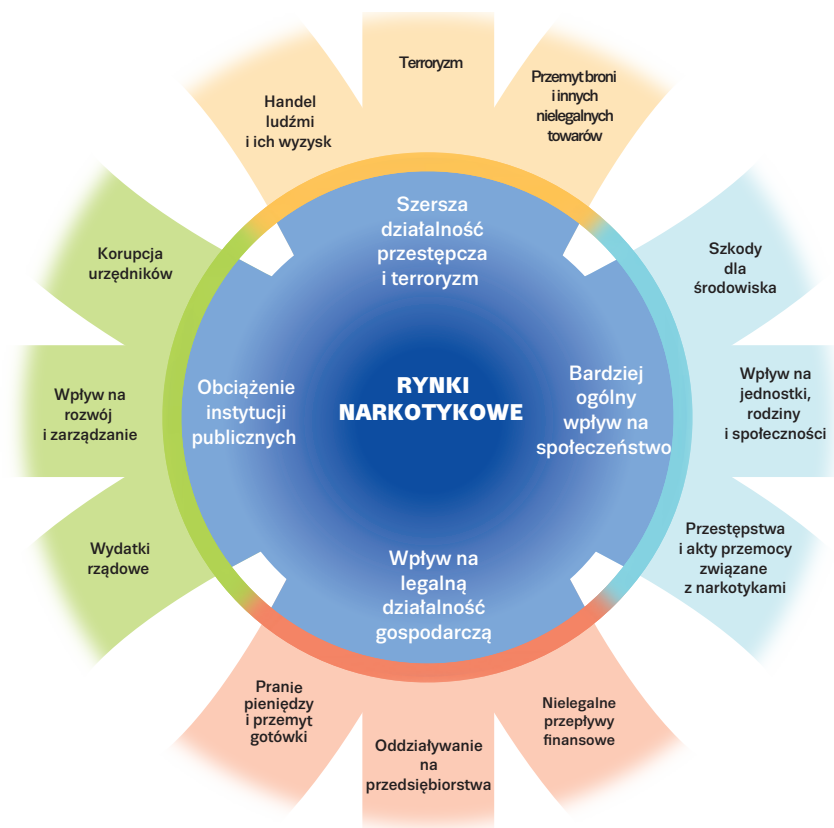
Wprowadzenie do legalnego obrotu ogromnych kwot generowanych w ramach handlu narkotykami jest ważnym problemem przestępczości zorganizowanej, który ma wpływ również na nasze codzienne życie. Gotówka pochodząca z działalności przestępczej oddziałuje na legalną gospodarkę, ponieważ służy do nabywania firm i aktywów o znacznej wartości; jest to jeden ze sposobów prania pieniędzy. Tego rodzaju „inwestycje” zniekształcają prawdziwą gospodarkę, stawiając legalnie działające firmy i konsumentów w niekorzystnej sytuacji konkurencyjnej. Działalność przestępców zajmujących się handlem narkotykami może mieć również bezpośredni wpływ na legalnie działające przedsiębiorstwa, m.in. narażając firmy na współuczestnictwo w procederze prania pieniędzy, kradzieże energii elektrycznej lub szkody w wynajmowanych nieruchomościach, które wykorzystuje się do produkcji narkotyków.

Szerzej pojmowana działalność przestępcza

Przestępcy, zwłaszcza ponadnarodowe ZGP, charakteryzuje duża elastyczność, a rynki narkotykowe i osoby zajmujące się tym procederem powiązane są w różny sposób z innymi obszarami nielegalnej działalności. Świadomość niedoborów wiedzy na temat tych interakcji i podjęcie stosownych działań umożliwi zwiększenie skuteczności działań wywiadowczych. Powyższe interakcje można podzielić na trzy ogólne grupy:

WYKRES 2

Konsekwencje funkcjonowania rynków narkotykowych dla społeczeństwa

Źródło: EMCDDA.

1. Kiedy osoby zaangażowane w podaż narkotyków zajmują się także handlem innymi nielegalnymi towarami, np. bronią palną, lub przemytem migrantów.
2. Kiedy podaż narkotyków jest środkiem do innego celu, np. finansowania innych działań przestępczych lub terrorystycznych, lub kiedy narkotyki służą do kontrolowania wykorzystywanych osób.
3. Kiedy inna działalność przestępcza jest integralną częścią handlu narkotykami, tak jak ma to miejsce w przypadku handlu ludźmi, a ofiary są zmuszane do udziału w produkcji narkotyków i handlu nimi; gdy korupcja ułatwia wymianę handlową; gdy prane są zyski z handlu; gdy przemyca się gotówkę w celu zapłaty za dostawy; lub gdy w celu utrzymania pozycji na rynku stosowana jest przemoc.

Terroryzm

Tempo zachodzących w tym obszarze zmian jest zawrotne, w związku z czym do wszelkich analiz opartych na dotychczasowych doświadczeniach należy podchodzić bardzo ostrożnie. Istnieją dowody na istnienie powiązań

między ZGP zajmujących się handlem narkotykami a organizacjami terrorystycznymi. Na ogół mają one charakter funkcjonalny, tzn. organizacje terrorystyczne wykorzystują zyski z handlu narkotykami do finansowania swojej działalności. Działalność terrorystyczna w Europie wydaje się coraz bardziej rozdrobniona, jest prowadzona przez niewielkie komórki organizacyjne, a nawet przez „samotne wilki”. Chociaż część z nich finansuje swoją działalność parając się handlem narkotykami, dominują inne źródła finansowania. Okazuje się jednak, że wiele osób zaangażowanych w działalność terrorystyczną (ostatnio coraz częściej zradykalizowani młodzi ludzie) miała w przeszłości styczność z przestępczością o niskim poziomie szkodliwości, w tym z handlem narkotykami. Wykorzystują oni na różne sposoby swoje powiązania ze światem przestępczym prowadząc działalność terrorystyczną.

Ze strategicznego punktu widzenia, potencjalne zagrożenia wynikające z powiązań pomiędzy rynkiem narkotykowym i terroryzmem w Europie można sklasyfikować w trzech kategoriach.

1. **Finansowanie organizacji terrorystycznych.**

Potencjalne zagrożenia w tym obszarze obejmują ponowne zainteresowanie produkcją opioidów w Afganistanie i w krajach sąsiednich, a także produkcję i handel narkotykami w Afryce i na Bliskim Wschodzie.

2. **Niestabilność i bliskość.** Obecna niestabilna sytuacja w Syrii i jej wpływ na kraje sąsiednie, w tym kluczowych partnerów UE, przyczyniła się do powstania hotspotu geograficznego, obejmującego wiele potencjalnie wzajemnie powiązanych zagrożeń, również tych związanych z narkotykami i innymi formami zorganizowanej przestępczości oraz masową migracją i towarzyszącymi jej wyzwaniami w regionie, w którym aktywnie działają organizacje terrorystyczne.

3. **Wstęp do radykalizacji.** Pewne czynniki ryzyka związane z udziałem w rynku narkotykowym, na który narażone są niektóre osoby i społeczności, są również czynnikami ryzyka w procesie radykalizacji. Członkowie zmarginalizowanych społeczności są bardziej narażeni na pozbawienie wolności za przestępstwa narkotykowe, a przebywanie w zakładach karnych może sprzyjać radykalizacji takich osób.

W każdym z tych obszarów istnieją wyraźne luki informacyjne, a funkcjonalna specjalizacja osób zaangażowanych w zwalczanie terroryzmu i narkotyków może spowodować przeoczenie pewnych istotnych powiązań.

Obciążenie instytucji publicznych i korupcja

Działania służące ograniczeniu podaży narkotyków stanowią największą część planowanych wydatków związanych z narkotykami w większości państw UE. Biorąc pod uwagę rosnące obciążenie budżetów na bezpieczeństwo publiczne przez inne priorytety, wydatki te są odczuwane bardzo dotkliwie. Na skuteczność organów rządowych negatywnie wpływa korupcja w środowisku urzędników publicznych, funkcjonariuszy organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, a także polityków, mająca destrukcyjny wpływ na ich działania i sprzyjająca funkcjonowaniu nielegalnego rynku.

Korupcja lub wymuszenia to powszechnie stosowany przez przestępców sposób, by omijać przepisy dotyczące przeciwdziałania praniu pieniędzy i prowadzić swoją nielegalną działalność w ramach legalnie funkcjonującej gospodarki.

Zagrożony jest rozwój i stabilność krajów, które przestępcy wybierają na miejsce produkcji i tranzytu narkotyków ze względu na ich słabe struktury zarządzania. W krajach, w których brakuje legalnych możliwości generowania dochodu, polityce antynarkotykowej muszą towarzyszyć międzynarodowe programy rozwoju. Zmiany społeczne i demograficzne, obejmujące rozwój nowych konsumenckich rynków narkotykowych w regionach rozwijających się, pozwalają przypuszczać, że problem ten będzie się w przyszłości nasilał.

Wpływ na ogół społeczeństwa i globalne działania stabilizacyjne

Rynek narkotykowy może wpływać na ogół społeczeństwa na kilka sposobów. Uzależnieni od narkotyków często dopuszczają się kradzieży, powodując straty osób prywatnych i przedsiębiorstw. Przemoc związana z narkotykami, w tym zabójstwa, jest na niektórych rynkach narkotykowych powszechnym zjawiskiem i sposobem zdobycia dominującej pozycji lub rozstrzygnięcia sporów. Z powodu przemocy cierpią także pojedyncze osoby i rodziny, a jej wysokie wskaźniki, podobnie jak funkcjonowanie otwartych rynków narkotykowych, tworzą poczucie niepewności w lokalnych społecznościach.

Produkcja narkotyków na ogół wiąże się z wykorzystaniem środków chemicznych mających szkodliwy wpływ na środowisko, do którego trafiają m.in. w postaci odpadów. Stanowi to zagrożenie zarówno dla wrażliwych ekosystemów, jak i ludności tam, gdzie zlokalizowane są laboratoria, w UE i w innych regionach świata. Uprawy konopi, koki i maku do produkcji opium powodują także szereg innych szkód, takich jak wylesienie i erozja gleby. Chociaż uprawy w większości zlokalizowane są w krajach spoza Europy, mogą mieć pośredni wpływ na UE poprzez migrację, destabilizację i zmiany klimatyczne.

Konopie indyjskie

Rynek konsumencki w Europie

Szacuje się, że ponad 80 mln dorosłych sięgnęło w swoim życiu po marihuanę, z czego ponad 22 mln w ciągu ostatniego roku, czyniąc z tej substancji zdecydowanie najpopularniejszy narkotyk w UE. Szacunkowa wartość rynku marihuany również jest wysoka i wynosi ponad 9 mld euro. Około 1% dorosłych Europejczyków sięga po konopie indyjskie codziennie lub prawie codziennie, i to właśnie ta grupa narażona jest na najpoważniejsze problemy zdrowotne i społeczne. Tendencje w zakresie konsumpcji konopi indyjskich w poszczególnych krajach są różne: najnowsze badania wskazują zarazem na spadek, jak i wzrost w tym obszarze. Marihuana jest narkotykiem najczęściej zażywany przez osoby po raz pierwszy poddające się leczeniu odwykowemu i stanowi drugą substancję najczęściej wymienianą przez pacjentów poddawanych leczeniu odwykowemu.

Konopie są powszechnie dostępne w Europie w dwóch postaciach, tj. jako marihuana i haszysz; w obu przypadkach zwykle pali się je razem z tytoniem, co wywołuje dodatkowe, negatywne skutki dla zdrowia. Ceny detaliczne haszyszu i marihuany są obecnie zbliżone i wahają się zazwyczaj między 7 a 12 euro za gram, przy czym cena, podobnie jak postrzegana jakość produktu, zależy od kraju. Choć ceny wzrosły tylko nieznacznie w ciągu ostatniego dziesięciolecia,

w tym samym okresie średnia moc związana z zawartością tetrahydrokanabinolu (THC) prawie się podwoiła.

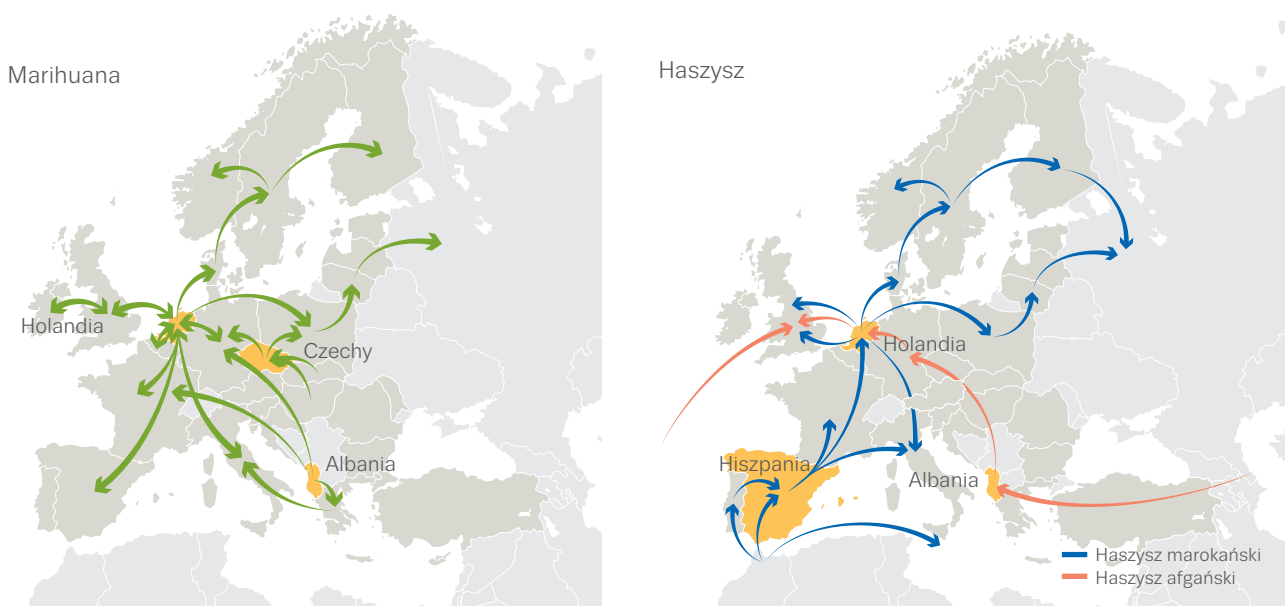
Innowacje w zakresie produktów i rynku

Zwiększona produkcja konopi w UE w ciągu ostatnich 10 lat doprowadziła do przesunięć na rynku: w wielu krajach wzrasta miejscowa produkcja marihuany, wypierająca importowany haszysz. Niemniej jednak nadal importuje się duże ilości haszyszu, a marihuana trafia do UE z wielu innych krajów. Krajowa produkcja obejmuje szeroki zakres praktyk: od upraw na małą skalę i na własny użytek po ogromne plantacje. Choć niektóre uprawy na wielką skalę zlokalizowane są na wolnym powietrzu, konopie intensywnie uprawia się często w pomieszczeniach zamkniętych lub pod ziemią; takie uprawy stanowią ogromne zagrożenie pożarowe.

Intensywne i wyrafinowane techniki produkcji krajowej, wraz z dostępnością szczepów konopi o dużej zawartości substancji odurzających, odpowiadają za obserwowaną w ostatnich latach zwiększoną moc haszyszu i marihuany. Wielu konsumentów konopi zdaje się utożsamiać moc z jakością, co prowadzi do zwiększenia popytu na produkty silnie odurzające. Panująca na rynku konkurencja sprawia, że powyższa tendencja stanowi dodatkową motywację dla marokańskich producentów haszyszu, którzy uprawiają nowe, hybrydowe szczepy konopi o wysokiej wydajności i sile działania.

WYKRES 3

Główne szlaki przepływu konopi w Europie

Uwaga: Przedstawione informacje na temat przemytu stanowią syntezę danych pochodzących z wielu źródeł i należy je traktować jako orientacyjny, a nie dokładny opis głównych przepływów handlowych.

Źródło: Europol.

Chociaż dane dotyczące konopi indyjskich dostępnych w innych postaciach na rynku europejskim są niewystarczające, informacje pochodzące z innych źródeł, w szczególności ze Stanów Zjednoczonych, wskazują na istnienie ogromnego potencjału dla przyszłych innowacji, zwłaszcza w zakresie produktów spożywczych, oleju lub konopi przeznaczonych do stosowania w parownikach. Do tej pory na rynku UE sporadycznie pojawiały się niewielkie ilości oleju konopnego, ale ostatnie doniesienia ze Stanów Zjednoczonych o krajowej produkcji z użyciem butanu są bardzo niepokojące zarówno z perspektywy zdrowia, jak i bezpieczeństwa publicznego.

W bardziej ogólnym ujęciu, istnienie ogromnego, legalnego rynku produktów z konopi w Stanach Zjednoczonych może doprowadzić do większej innowacyjności produktów i wywołać efekt domina w UE. Produkcja w UE już teraz opiera się w dużej mierze na dostępie do produktów sprzedawanych przez sklepy internetowe i stacjonarne, takich jak sprzęt oświetleniowy, nasiona oraz zestawy do produkcji haszyszu. Niedawno wykryto produkowany w UE haszysz o wysokiej zawartości substancji odurzających, co pozwala przypuszczać, że komercyjna produkcja tego rodzaju haszyszu w UE stanie się w przyszłości realnym problemem. Powiązania pomiędzy sklepami sprzedającymi produkty do uprawy konopi a grupami przestępczymi zajmującymi się handlem i sprzedażą konopi doprowadziły do podjęcia w ostatnim czasie środków prawnych ukierunkowanych na ten rodzaj działalności w Czechach i Holandii. Ich konsekwencją może być przenoszenie działalności do krajów sąsiadujących lub do sieci.

Handel konopiami a przestępczość zorganizowana

Powszechny wizerunek rynku marihuany jako działalności o niskiej szkodliwości, kojarzonej z hipisowskimi komunami z lat 60. ma się dzisiaj nijak do rzeczywistości. ZGP odgrywają główną rolę w branży generującej obecnie ogromne zyski, w której powszechnym zjawiskiem jest przemoc i inne formy przestępczości. Ponadto sama skala rynku konopi sprawia, że stanowi on ważny obszar działalności przestępczej na wszystkich poziomach. W sprzedaż detaliczną, a czasem również w produkcję, często zaangażowane są gangi uliczne, co doprowadziło do konfliktów pomiędzy tymi ostatnimi w niektórych państwach członkowskich Unii Europejskiej. Często lekceważy się negatywne skutki funkcjonowania potężnego,

nielegalnego rynku konopi dla społeczności lokalnych i organów ścigania, a także koszty z nim związane.

Marokańskie ZGP, wykorzystując powiązania ze społecznościami marokańskich emigrantów w Europie i we współpracy z europejskimi grupami przestępczymi, wypracowały sobie ugruntowaną pozycję i są obecnie importerami ogromnych ilości haszyszu. Hiszpania, Holandia, a w mniejszym stopniu także Belgia są głównymi punktami przywozu i dystrybucji haszyszu na potrzeby rynku UE. Działalność ta w niektórych krajach w dalszym ciągu charakteryzuje się stosowaniem gangsterskich metod i przemocy. Jednak to wzrost krajowej produkcji marihuany prawdopodobnie odpowiada w największym stopniu starcia pomiędzy grupami przestępczymi. Z funkcjonowaniem ogromnych plantacji w pomieszczeniach zamkniętych związane są akty przemocy pomiędzy grupami przestępczymi, kradzieże energii elektrycznej, a także handel ludźmi. Migranci i ofiary handlu ludźmi, jak również inne osoby szczególnie narażone, rekrutuje się lub zmusza do pracy na takich plantacjach. Chociaż w procederze uczestniczy wiele grup, międzynarodową reputację w tym obszarze wypracowały sobie zwłaszcza holenderskie i wietnamskie ZGP. Niektóre grupy zakładają własne zakłady produkcji konopi poza swoim krajem pochodzenia, natomiast inne przekazują wiedzę, doświadczenie i sprzęt grupom z innych krajów, co sprzyja rozpowszechnianiu produkcji konopi w nowych miejscach.

W Hiszpanii, będącej tradycyjnie głównym punktem przerzutowym haszyszu wytwarzanego w Maroku, miały niedawno miejsce konfiskaty dużych ilości marihuany, co wskazuje na wzrost produkcji krajowej. Konfiskaty dużych ilości marihuany miały również miejsce we Włoszech i w Grecji. Ponadto w 2013 r. w Turcji skonfiskowano 180 ton marihuany, czyli więcej niż we wszystkich krajach UE łącznie, choć konsekwencje tych konfiskat dla rynku UE pozostają niejasne. Jednym z najnowszych zjawisk jest także spadek ilości haszyszu afgańskiego w niektórych regionach UE; produkt ten kojarzony jest głównie z działalnością albańskich grup przestępczych. Albania jest także ważnym źródłem marihuany przemywanej do UE. Niepokoją zgłoszone ostatnio konfiskaty ogromnych ilości haszyszu transportowanego na wschód wzdłuż wybrzeża Afryki Północnej, ponieważ mogą one sygnalizować pojawienie się nowych szlaków handlowych przez kraje Europy południowej i Bałkany Zachodnie, a także potencjalne powiązania z handlem ludźmi lub niestabilnymi, wschodnimi regionami basenu Morza Śródziemnego.

TABELA 1

W SKRÓCIE: MARIHUANA W EUROPIE

Konsumpcja ⁽¹⁾	W ciągu ostatniego roku	Grupa wiekowa (lata) 15–64	Szacunkowa liczba użytkowników (mln) 22.1	% ludności europejskiej (zakres) 6.6 (0.9–11.4)			
Przestępstwa związane z narkotykami (2014)	Wszystkie przestępstwa		Liczba (% przestępstw związanych ze wszystkimi rodzajami narkotyków) 813 000 (71 %)	Trendy 			
	Przestępstwa związane z zażywaniem/posiadaniem na własny użytek		675 000 (76 %)				
	Przestępstwa związane z podażą narkotyków		136 000 (58 %)				
Konfiskaty ⁽²⁾ (2014)	UE UE oraz Norwegia i Turcja	Haszysz	Ilość (w tonach)	Trendy	Marihuana	Ilość (w tonach)	Trendy
		UE	574		139		
	UE oraz Norwegia i Turcja	606		232			
	UE UE oraz Norwegia i Turcja	Liczba	Liczba	Liczba	Liczba		
UE		229 000		453 000			
UE oraz Norwegia i Turcja	243 000		501 000				

Uwagi:

(¹) Dane szacunkowe dotyczące całej Europy obliczane są na podstawie krajowych danych szacunkowych ważonych liczebnością danej grupy wiekowej w każdym kraju. Oparto je na badaniach przeprowadzonych w 2004 r. i w 2014/15, a zatem nie odnoszą się do jednego roku.

(²) Dane z 2014 r. należy traktować jako szacunkowe; w przypadkach, w których nie były dostępne, posłużono się najnowszymi danymi, z wyjątkiem liczby konfiskat w Holandii, Francji i Polsce, w odniesieniu do których nie ma najnowszych danych, i które nie zostały uwzględnione. Dodatkowo 3,4 mln sztuk i 1,9 ton konopi indyjskich skonfiskowano (w ramach 33 tys. akcji) w Europie, w tym Norwegii i Turcji w 2014 r.

Przedstawiono dane dotyczą UE, o ile nie wskazano inaczej. Wszystkie tendencje przedstawione w tabeli obejmują okres 5 lat (2010-14).

Źródło: Krajowe punkty kontaktowe EMCDDA/Reitox.

Heroina i inne opiaty

Narkotyk wciąż powodujący największe szkody

Wartość rynku heroiny w UE szacuje się na około 6,8 miliarda euro rocznie. Heroina odpowiada za lwią część szkód i kosztów związanych z narkotykami w Europie pod względem zgonów spowodowanych przedawkowaniem, chorób zakaźnych oraz leczenia i kosztów działań prowadzonych przez wymiar sprawiedliwości. Dostępne dane wskazują, że ogólny popyt na ten narkotyk z grupy opioidów spadł w ciągu ostatniego dziesięciolecia. Pojawiają się jednak pewne niepokojące sygnały, takie jak niedawny wzrost zgonów spowodowanych przedawkowaniem odnotowany w kilku krajach, a także konfiskaty ogromnych ilości heroiny, co wskazuje na jej większą dostępność w Europie i możliwy wzrost konsumpcji tego narkotyku.

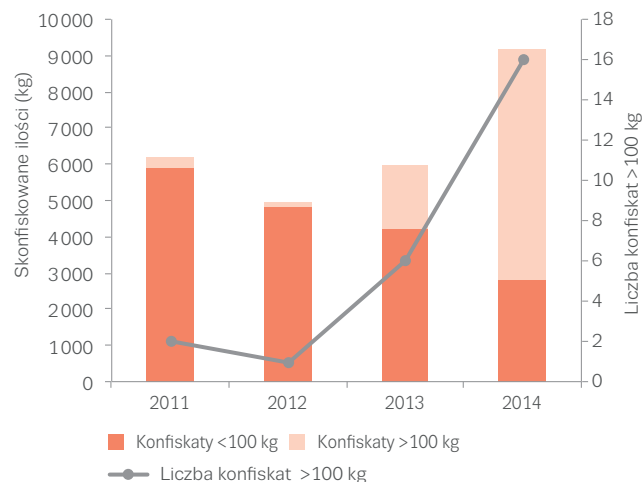
Rynek substancji opioidowych wydaje się bardziej dynamiczny i złożony niż kiedyś, a wzorce konsumpcji ewoluowały pod wpływem dostępności tych narkotyków. Chociaż heroina pozostaje najpopularniejszym środkiem, stosowane są także jej substytuty, takie jak metadon i buprenorfina, a niebezpieczne i niekontrolowane opioidy syntetyczne, m.in. pochodne fentanylu, doprowadziły to wielu przypadków śmiertelnego przedawkowania w kilku państwach członkowskich. W niektórych częściach Europy zaobserwowano także przypadki przechodzenia od zażywania heroiny do innych opioidów lub substancji stymulujących, w tym nowych substancji psychoaktywnych (NSP).

Produkcja i handel

Monitorowanie produkcji heroiny pozwala zrozumieć dynamikę rynku i oszacować potencjalnie dostępne ilości. Większość heroiny konsumowanej w UE jest wytwarzana z opium produkowanego w Azji Południowo-Zachodniej, głównie w Afganistanie. Szacuje się, że produkcja opium w Afganistanie była w ostatnich latach wysoka, chociaż spadła o połowę w 2015 r. (do 3,3 tys. ton), głównie ze względu na mniejsze plony maku. Dane szacunkowe dotyczące produkcji heroiny są również wysokie w porównaniu z danymi z lat poprzednich, chociaż trudno je jednoznacznie zinterpretować. Dynamika produkcji heroiny w ostatnich latach wydaje się bardziej złożona. Afganistan nadal uważany za głównego producenta heroiny, ale znaczne ilości morfiny skonfiskowane w Iranie, a także (w mniejszym stopniu) w Pakistanie mogą wskazywać, że część heroiny wytwarzana jest poza Afganistanem. Chociaż morfinę stosuje się do produkcji heroiny, może ona być również wykorzystywana w Azji Południowo-Wschodniej do produkcji nielegalnych, opioidalnych „środków farmaceutycznych” przeznaczonych

WYKRES 4

Tendencje w zakresie konfiskat dużych ilości heroiny i ich udział w łącznej ilości heroiny skonfiskowanej w UE, 2011–2014

Źródła: Europol, krajowe punkty kontaktowe EMCDDA/Reitox.

do sprzedaży na rynkach lokalnych i w krajach sąsiednich. Produkcja morfiny i handel nią są również szczególnie niepokojące dla Europy, od kiedy w 2013 i 2014 r. odkryto dwa średniej wielkości nielegalne laboratoria, w których morfina służyła do produkcji heroiny.

Główną substancją chemiczną wykorzystywaną w tym procesie jest bezwodnik octowy. Monitorowanie i zapobieganie nielegalnemu stosowaniu bezwodnika octowego jest bardzo trudne, ponieważ każdego roku miliony ton tej substancji produkuje się na potrzeby wielu innych sektorów gospodarki. Ilustruje to fakt, że pomimo podejmowanych wysiłków koszt bezwodnika octowego na nielegalnym rynku w Afganistanie znacznie spadł w okresie produkcji dużych ilości heroiny. Należy aktywnie zapobiegać wykorzystywaniu tej substancji do nielegalnych celów, a Turcja prawdopodobnie stanie się ważnym partnerem UE w tym obszarze.

Dowody na wzrost podaży

Do 2013 r. obserwowano w UE długoterminowy spadek zarówno liczby konfiskat heroiny, jak i skonfiskowanych ilości; od tego czasu pojawiły się niepokojące sygnały wzrostu podaży. Oprócz znacznego wzrostu ilości przechwyconych w 2014 r., coraz powszechniejsze w Europie stają się konfiskaty bardzo dużych ilości heroiny (ponad 100 kg). Szereg państw członkowskich zgłosiło największe w historii konfiskaty właśnie w okresie 2013-2014, a w 2014 r. w ramach konfiskat dużych ilości przejęto ponad dwie trzecie całkowitej ilości heroiny skonfiskowanej w Europie.

Ten bezprecedensowy wzrost wskazuje, że hurtowe ilości heroiny są łatwo dostępne, co może również odzwierciedlać wzrost w zakresie przewozów kontenerowych tego narkotyku. Inne oznaki zwiększonej dostępności heroiny w Europie to spadek cen heroiny sprzedawanej na ulicy i jej większa czystość.

Hurtowy rynek heroiny w UE zdominowały ZGP z Turcji, Albanii i Pakistanu. Współpraca pomiędzy tymi grupami i lokalnymi ZGP już ma miejsce i może się upowszechnić, nawet jeśli towarzyszą jej gwałtowne konflikty, w tym strzelaniny w miejscach publicznych w niektórych krajach europejskich. ZGP działające na europejskim rynku heroiny wydają się elastyczne i dynamiczne. Są w stanie szybko dostosować swoje metody działania i szlaki handlowe, by uniknąć kontaktu z organami ścigania. Wiele grup przestępczych para się nie tylko przemytem heroiny, ale także wielu innych narkotyków, prekursorów, broni i innych nielegalnych towarów, a nawet ludzi.

Główne szlaki przemytu do Europy

Pomocne w analizie przepływów heroiny może okazać się opracowanie typologii geograficznej poszczególnych tras oraz znanych modi operandi. Mimo dywersyfikacji szlaków

przemytu heroiny, tradycyjny szlak bałkański, w którym kluczową rolę odgrywa Turcja i tureckie ZGP, pozostaje głównym korytarzem przemytu hurtowych ilości heroiny do UE. Od 2011 r. wzrosły ilości heroiny przechwyconej w Turcji, a w 2014 r. w kraju tym skonfiskowano więcej heroiny niż we wszystkich krajach UE łącznie. Turcja odgrywa również ważną rolę w handlu innymi substancjami odurzającymi, w tym niektórymi NSP, a także reprezentuje rosnący rynek konsumencki.

Nowe „odnogi” szlaku bałkańskiego związane są z przemytem do Turcji przez Irak i Syrię, przy czym przez Irak transportuje się również bezwodnik octowy i inne prekursorzy. Biorąc pod uwagę obecny brak stabilności w tym regionie, należy wziąć pod uwagę, że ZGP będą starały się wykorzystać sytuację w celu dalszej dywersyfikacji handlu heroiną lub możliwości produkcyjnych. Ponadto nie można lekceważyć potencjalnego zaangażowania tych grup w finansowanie organizacji terrorystycznych.

Wszystko wskazuje na to, że na znaczeniu zyskuje nowa trasa przemytu heroiny poprzez Kaukaz Południowy i Morze Czarne. Zajęto na niej duże ilości heroiny, które były transportowane z Iranu do Ukrainy i Mołdawii poprzez Armenię, Azerbejdżan i Gruzję. Niewielkie ilości heroiny

TABELA 2

W SKRÓCIE: HEROINA W EUROPIE

Problemy związane z zazywaniem opioidów ⁽¹⁾		Grupa wiekowa (lata)	Szacunkowa liczba użytkowników (mln)
W ciągu ostatniego roku		15–64	1.3
Przestępstwa związane z narkotykami (2014)		Liczba (% przestępstw związanych ze wszystkimi rodzajami narkotyków)	Trendy
Wszystkie przestępstwa		49 000 (4%)	
Przestępstwa związane z zazywaniem/posiadaniem na własny użytek		31 000 (3%)	
Przestępstwa związane z podażą narkotyków		18 000 (8%)	
Konfiskaty ⁽²⁾ (2014)		Ilość (w tonach)	Trendy
UE		8.9	
UE oraz Norwegia i Turcja		21.7	
		Liczba	Trendy
UE		32 000	
UE oraz Norwegia i Turcja		40 000	

Uwagi:

⁽¹⁾ Szacowne rozmiary problemowego zazywania opiatów (głównie heroiny) na terytorium UE.

⁽²⁾ Dane z 2014 r. należy traktować jako szacunkowe; w przypadkach, w których nie były dostępne, posłużono się najnowszymi danymi, z wyjątkiem liczby konfiskat w Holandii, Francji i Polsce, w odniesieniu do których nie ma najnowszych danych, i które nie zostały uwzględnione. Dodatkowo 0,9 ton i 353 tys. tabletek innych opioidów skonfiskowano (w ramach 7 tys. akcji) w Europie, w tym w Norwegii i Turcji, w 2014 r.

Przedstawiono dane dotycząc UE, o ile nie wskazano inaczej. Wszystkie tendencje przedstawione w tabeli obejmują okres 5 lat (2010-14).

Źródło: Krajowe punkty kontaktowe EMCDDA/Reitox.

przemycane są również na trasie północnej. Choć część trafia ostatecznie do UE, większość przeznaczona jest na rozwijające się rynki konsumenckie w Azji Środkowej, Rosji, na Ukrainie i Białorusi. Zazywanie heroiny w tych krajach jest przyczyną poważnych problemów zdrowotnych i społecznych, w tym zakażeń wirusem HIV.

Można spodziewać się także skutków ubocznych w sąsiednich państwach członkowskich UE.

Coraz więcej obaw budzi trasa południowa, wzdłuż której heroina jest przemycana drogą morską z Iranu i Pakistanu najpierw na Półwysep Arabski i do Afryki Wschodniej, a następnie dalej do innych części Afryki lub bezpośrednio do Europy. Wielkie porty kontenerowe Rotterdamu i Antwerpii wydają się ważnymi węzłami przywozu heroiny, a także kokainy, do UE. Część heroiny, która trafia do tych portów, jest prawdopodobnie przeznaczona na rynki

konsumenckie w krajach lokalizowanych na trasie, choć brakuje danych dotyczących spożycia heroiny w tych regionach. Przemyt heroiny wzdłuż trasy południowej wydaje się stanowić czynnik destabilizujący niektóre kraje Afryki Wschodniej; zyski z handlu przeznaczone są na finansowanie grup zbrojnych; nie można też wykluczyć istnienia powiązań z organizacjami terrorystycznymi na Bliskim Wschodzie i na Półwyspie Arabskim. Kraje afrykańskie, które zidentyfikowano jako ważne punkty tranzytowe, to Tanzania, RPA i Nigeria, natomiast ZGP z krajów Afryki Zachodniej i Wschodniej współpracują bezpośrednio z pakistańskimi grupami przestępczymi. Walka z handlem na południowym szlaku stanowi wyzwanie operacyjne; ze strategicznego punktu widzenia, rozwój szlaku pogłębi problemy, z jakimi boryka się Afryka jako region gwałtownych zmian demograficznych i społecznych.

Kokaina

Rynek konsumencki w UE

Wartość rynku kokainy szacuje się na ponad 5,7 mld euro i jest ona w Europie najczęściej stosowaną nielegalną substancją pobudzającą, choć wysokie wskaźniki konsumpcji dotyczą kilku krajów Europy zachodniej i południowej.

W Europie kokaina dostępna jest w dwóch postaciach: jako proszek (chlorowodorek) i, rzadziej, w formie przystosowanej do palenia (crack). Mimo że konsumpcja kokainy często ma charakter okazjonalny i sięgają po nią stosunkowo dobrze przystosowane społecznie osoby, w kilku krajach występują niewielkie populacje wysoce zmarginalizowanych użytkowników cracku. Kokainę mogą także przyjmować, również drogą iniekcji, osoby uzależnione od narkotyków.

Wskaźniki popytu są na ogół stabilne, a wręcz wskazują na nieznaczny spadek konsumpcji kokainy, a od szczytowego okresu popularności tego narkotyku w połowie lat dwutysięcznych konfiskaty utrzymują się na względnie stałym poziomie. Najnowsze dane sugerują jednak potencjalny wzrost dostępności kokainy: ceny detaliczne utrzymują się na stałym poziomie lub spadają, a czystość kokainy sprzedawanej na rynku detalicznym powróciła do poziomu sprzed 10 lat, choć na ogół wciąż nie przekracza 50%. Trudno interpretować te tendencje z powodu niedostatecznej wiedzy na temat sposobu funkcjonowania łańcucha dostaw kokainy.

Szacunkowe dane dotyczące wielkości produkcji

Krzewy koki uprawia się niemal wyłącznie na terytorium Kolumbii, Peru i Boliwii. Szacowany globalny areał upraw koki zwiększył się w 2014 r., co stanowi odwrócenie tendencji spadkowej obserwowanej w poprzednich latach, głównie ze względu na zmianę sytuacji w Kolumbii. Niewiele wiadomo jednak na temat ilości i miejsc produkcji kokainy, ponieważ dostępne dane szacunkowe są rozbieżne. Trudno na przykład pogodzić jedyne dostępne globalnie dane dotyczące produkcji czystej kokainy, szacujące jej poziom na około 700 ton rocznie, z ilością tego narkotyku skonfiskowanego na skalę międzynarodową, tj. 687 ton w 2013 r. Nawet jeżeli przechwycona kokaina nie jest czystym produktem, skonfiskowane ilości zdają się bardzo duże w stosunku do szacunkowych danych dotyczących produkcji, co podaje w wątpliwość wiarygodność danych.

Głównym prekursorem stosowanym w produkcji kokainy jest nadmanganian potasu. Większość konfiskat nadmanganianu potasu ma miejsce w Ameryce Południowej, co związane jest

prawdopodobnie z nielegalną produkcją tego związku przy użyciu manganianu potasu w tym regionie. Sugerowałoby to, że środki podejmowane w celu zapobiegania nielegalnemu stosowaniu nadmanganianu potasu wytwarzanego przez legalnie działających producentów okazały się skuteczne. Niemniej jednak konfiskaty nadmanganianu potasu, jak również większe skonfiskowane transporty tej substancji sporadycznie odnotowuje się w Europie; oznacza to, że należy kontynuować starania służące zapobieganiu nielegalnemu pozyskiwaniu tej substancji z legalnych źródeł.

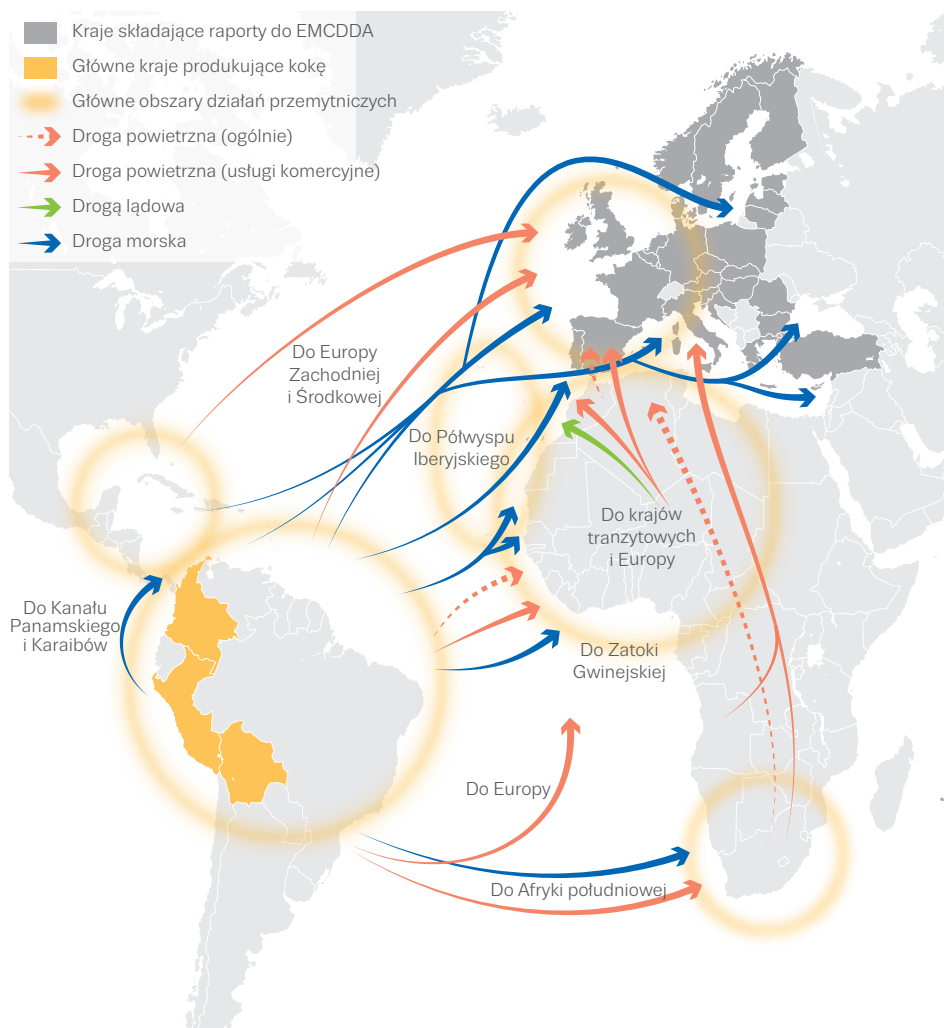
Szlaki i metody przemytu

Kokaina jest przemykana z Ameryki Południowej do Europy, zarówno drogą lotniczą, jak i morską, z głównych portów w Brazylii, Ekwadorze i Wenezueli, które pełnią rolę kluczowych punktów wysyłki dużych przesyłek. Coraz częściej kokaina wysyłana jest z Brazylii, co należy interpretować jako dowód na rosnące znaczenie Boliwii i Peru jako producentów kokainy dostarczanej do Europy. Karaiby i kontynentalne kraje Afryki Zachodniej, a także pobliskie terytoria, takie jak Wyspy Zielonego Przylądka i Wyspy Kanaryjskie, są ważnymi obszarami tranzytowymi, choć jednocześnie rośnie znaczenie Ameryki Środkowej. Główne węzły przemytu to Karaiby, Dominikana i Jamajka, chociaż zaobserwowano, że część działalności przemytniczej ma miejsce we wschodniej części Karaibów. Chociaż duże ilości kokainy przemykane są wzdłuż powyższych „tradycyjnych” tras, niepokojący jest przemyt kokainy wzdłuż tych, którymi dotychczas transportowano inne narkotyki, w tym marihuanę w Afryce Północnej (Algieria i Maroko) i heroinę w Afryce Wschodniej (Tanzania). Szczególnie alarmujące są ostatnie doniesienia o powiązaniach grup zajmujących się przemytem kokainy z finansowaniem organizacji terrorystycznych w Syrii i krajach sąsiednich.

Transport kokainy do Europy odbywa się z użyciem różnych metod i środków: narkotyki przewożone są samolotami pasażerskimi, frachtem lotniczym, przez firmy kurierskie i pocztę, prywatnymi jachtami i samolotami. Większe ilości transportowane są w kontenerach morskich, a nawet na pokładzie stosunkowo małych łodzi i statków. Wzrost przemytu kokainy w kontenerach staje się poważnym problemem. Kilka set kilogramów proszku można stosunkowo łatwo ukryć, a następnie wydobyć z kontenera, a konfiskaty kokainy przewożonej w ten sposób stanowiły około 75% wszystkich konfiskat tego narkotyku przesyłanego drogą morską w 2013 r. Udział transportu morskiego z użyciem kontenerów jest znaczny i prawdopodobnie wzrośnie w przyszłości w wyniku rozwoju infrastruktury i umożliwienia portom obsługi coraz większych statków, zarówno w Ameryce, jak i w Europie. Główne porty europejskie,

WYKRES 5

Główne przepływy kokainy do Europy

Uwaga: Przedstawione dane na temat przemytu są syntezą informacji pochodzących z wielu źródeł i należy je traktować jako orientacyjne, a nie dokładne opisy głównych tras.

Źródła: Europol i EMCDDA.

takie jak Rotterdam i Antwerpia, stanowią ważne punkty docelowe, chociaż ZGP korzystają również z innych, dużych portów kontenerowych w Europie Zachodniej. Należy przy tym zaznaczyć, że część kokainy trafiającej na rynek europejski może być przeznaczona na rynki innych regionów. Istnieją przypuszczenia, a także dowody potwierdzające, że Europa może stać się punktem tranzytowym kokainy przeznaczonej na nowe rynki, m.in. w Federacji Rosyjskiej, Chinach, Indiach, na Bliskim Wschodzie czy w Australii.

Import kokainy do Europy odbywa się z wykorzystaniem szerokiego i nieustannie rosnącego wachlarza metod. Innowacje w tej dziedzinie obejmują połykanie preparatów płynnych, trudniejszych do wykrycia na lotniskach, przez kurierów lotniczych. Większość kurierów zatrzymanych w Europie stanowią obywatele europejscy. Niepokojącym

zjawiskiem jest także import narkotyków zawartych w innych materiałach, takich jak tworzywa sztuczne. Rozwiązania te wymagają ekstrakcji chemicznej w tzw. wtórnych laboratoriach prowadzonych przez organizacje przestępcze.

Dynamika grup przestępczych zaangażowanych w handel kokainą

Coraz więcej organizacji przestępczych zaangażowanych jest w przemyt kokainy, choć hurtowy import do Europy pozostaje zdominowany przez kolumbijskie i włoskie ZGP. W Europie współpracują one z innymi grupami przestępczymi, m.in. włoskimi, holenderskimi, brytyjskimi i hiszpańskimi, które zajmują się dystrybucją; Hiszpania i Holandia nadal są kluczowymi węzłami dystrybucyjnymi. Niektóre kolumbijskie i meksykańskie grupy zajmujące się

przemycem wykorzystują obecnie „model franczyzowy” i współpracują bezpośrednio z niektórymi grupami europejskimi. Niektóre z nich na stałe obecne są w Ameryce Południowej. Grupy pochodzące z Afryki zachodniej, szczególnie z Nigerii, specjalizują się w przemyśle kokainy z Afryki do Europy, często za pośrednictwem kurierów lotniczych. Na tle tego zróżnicowanego krajobrazu coraz bardziej niebezpieczne wydają się ZGP z Bałkanów.

Grupy przestępcze działające na rynku kokainy korzystają z pomocy nie tylko skorumpowanych prawników i księgowych, co jest praktyką szeroko stosowaną przez organizacje przestępcze każdego rodzaju, ale prowadzą

systematyczny nabór wśród pracowników wszystkich głównych portów morskich i lotnisk w UE i w krajach eksportu kokainy, aby ułatwić transport i zwiększyć bezpieczeństwo przesyłek. Niektóre porty są szczególnie narażone na tego rodzaju praktyki ze względu na brak odpowiednich procedur rekrutacyjnych, niezadowalające warunki pracy lub nieodpowiednie zabezpieczenia. Legalnie działające firmy z sektora transportu morskiego i sektorów pokrewnych również są narażone na infiltrację; niektóre prowadzone są przez ZGP. Szczególnie narażeni na korupcję są także pracownicy komercyjnych linii lotniczych i osoby zajmujące się transportem bagażu.

TABELA 3

W SKRÓCIE: KOKAINA W EUROPIE

Konsumpcja (1)	Grupa wiekowa (lata)	Szacunkowa liczba użytkowników (mln)	% ludności europejskiej (zakres)
	W ciągu ostatniego roku	15–64	3.6

Przestępstwa związane z narkotykami (2014)	Wszystkie przestępstwa Przestępstwa związane z zażywaniem/ posiadaniem na własny użytek Przestępstwa związane z podażą narkotyków	Liczba (% przestępstw związanych ze wszystkimi rodzajami narkotyków)	Trendy
		99 000 (9 %)	
		70 000 (8 %)	
	29 000 (12 %)		

Konfiskaty (2) (2014)	UE UE oraz Norwegia i Turcja	Ilość (w tonach)	Trendy
		61.6 62.1	

Konfiskaty (2) (2014)	UE UE oraz Norwegia i Turcja	Liczba	Trendy
		78 000 80 000	

Uwagi:

(1) Dane szacunkowe dotyczące całej Europy obliczane są na podstawie krajowych danych szacunkowych ważonych liczebnością danej grupy wiekowej w każdym kraju. Oparto je na badaniach przeprowadzonych w 2004 r. i w 2014/15, a zatem nie odnoszą się do jednego roku.

(2) Dane z 2014 r. należy traktować jako szacunkowe; w przypadkach, w których nie były dostępne, posłużono się najnowszymi danymi, z wyjątkiem liczby konfiskat w Holandii, Francji i Polsce, w odniesieniu do których nie ma najnowszych danych, i które nie zostały uwzględnione. Dodatkowo w 2014 r. w Unii Europejskiej skonfiskowano 4,2 kg pasty z koki (26 akcji), 35 kg liści koki (33 akcji) i 70 kg (5,6 tys. akcji).

Przedstawiono dane dotyczą UE, o ile nie wskazano inaczej. Wszystkie tendencje przedstawione w tabeli obejmują okres 5 lat (2010-14).

Źródło: Krajowe punkty kontaktowe EMCDDA/Reitox.

Amfetamina, MDMA i metamfetamina

Rynek syntetycznych substancji pobudzających w UE

Amfetamina, MDMA (często określana jako ekstazy) i, w mniejszym stopniu, metamfetamina, są głównymi syntetycznymi środkami pobudzającymi na europejskim rynku narkotyków. Wartość rynku amfetaminy (amfetamina i metamfetamina łącznie) jest szacowana na co najmniej 1,8 mld euro, z czego ekstazy odpowiada za 0,67 mld euro. Rynek syntetycznych substancji pobudzających wydaje się rozwijać szczególnie dynamicznie, ponieważ konsumenci są otwarci na różne substancje z tej grupy, w zależności od ich dostępności, ceny i postrzeganej jakości. Zaobserwowano powiązania z rynkiem kokainy, a także z rynkiem niektórych NSP, zwłaszcza syntetycznych katynonów.

Zarówno pod względem sposobów używania, jak i rozpowszechnienia tych narkotyków, w poszczególnych krajach zaobserwowano wyraźne różnice. Chociaż często sięgają po nie stosunkowo dobrze społecznie przystosowani młodzi ludzie, w niektórych krajach, zwłaszcza w północnej, środkowej i wschodniej Europie, substancje te są przyczyną poważnych uzależnień. Ich zażywanie może prowadzić nie tylko do problemów związanych ze zmęczeniem, ale także wywoływać krótkotrwałe epizody psychotyczne; wśród konsumentów zaobserwowano stosunkowo wysoki odsetek osób cierpiących z powodu zaburzeń psychiatrycznych. Jest to ogromne wyzwanie zarówno dla zdrowia, jak i bezpieczeństwa publicznego.

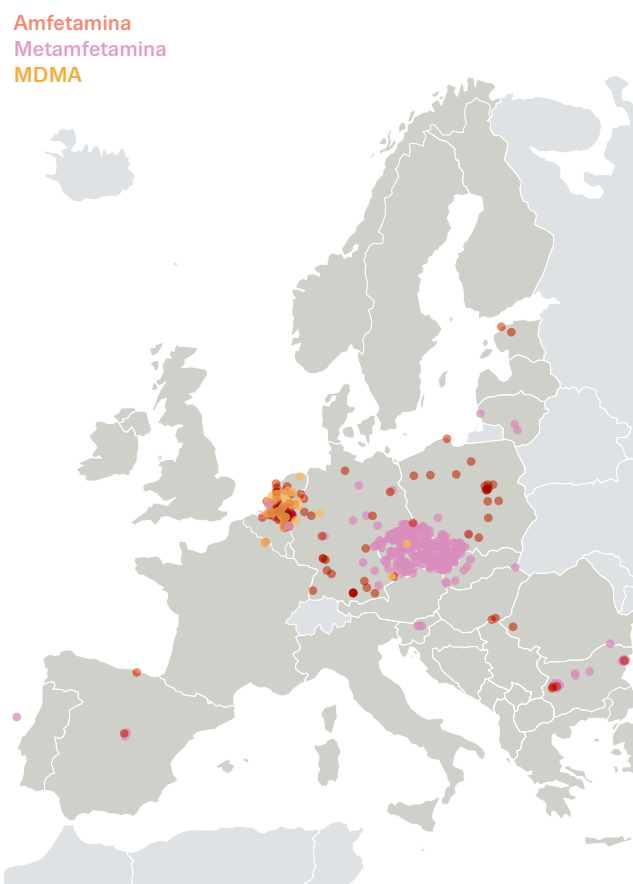
Narkotyki o działaniu pobudzającym są również wykorzystywane instrumentalnie: umożliwiają dłuższe zachowanie czujności, np. podczas jazdy samochodem na długich dystansach, w celu poprawy sprawności seksualnej lub złagodzenia skutków zażywania innych substancji. Od wielu dziesięcioleci były także stosowane przez żołnierzy i bojowników w strefach konfliktu, a niedawno pojawiła się informacja, że captagon, dostępny w formie tabletek i na ogół zawierający amfetaminę, zażywany jest przez bojowników w Syrii. W doniesieniach przekazywanych przez media wskazywano na powiązania pomiędzy stosowaniem tego leku a niedawnymi atakami terrorystycznymi w UE. Dowody na faktyczne istnienie tych powiązań są ograniczone, niemniej jednak jest to obszar zasługujący na wzmoczoną kontrolę i wymagający zbadania.

Amfetamina jest nie tylko szerzej stosowana niż metamfetamina, ale również znacznie częściej konfiskowana. Tendencje w zakresie konfiskat narkotyków niełatwo poddają się interpretacji, po pierwsze dlatego, że część krajów ich

nie zgłasza, a po drugie w związku z brakiem rozróżnienia pomiędzy tymi dwoma narkotykami w dostępnych danych. Amfetamina charakteryzuje się zwykle niższym poziomem czystości i jest tańsza niż metamfetamina; częstotliwość stosowania tego narkotyku w większości krajów utrzymuje się na stałym poziomie. Pomimo jej znaczenia w innych regionach świata, obecnie spożycie metamfetaminy w Europie w dużej mierze ogranicza się do Czech i Słowacji, gdzie od dawna jest ona stosunkowo popularnym środkiem odurzającym. Może to jednak ulec zmianie. Choć wskaźniki nadal sugerują, że spożycie utrzymuje się na stosunkowo niskim poziomie, pojawiły się oznaki rozprzestrzenienia w niektórych krajach Europy Środkowej, takich jak Austria, Niemcy i Polska, a nawet w południowej Europie, m.in. w Grecji i Turcji. Zgłoszono także sporadyczne przypadki pojawiania się amfetaminy i metamfetaminy na północnych i bałtyckich rynkach narkotykowych.

WYKRES 6

Produkcja amfetaminy, metamfetaminy i MDMA w UE, 2013-2015

Uwaga: Dane przekazane Europolowi przez organy za pośrednictwem narzędzia ERISP.

Źródło: Europol.

TABELA 4

W SKRÓCIE: AMFETAMINA W EUROPIE

Konsumpcja (1)	Grupa wiekowa (lata)	Szacunkowa liczba użytkowników (mln)	% ludności europejskiej (zakres)	Trendy	
				Liczba (% przestępstw związanych ze wszystkimi rodzajami narkotyków)	
W ciągu ostatniego roku	15–64	1.6	0.5 (0.0–1.3)		
Przestępstwa związane z narkotykami (2014)	Wszytkie przestępstwa	70 500 (7 %)			
	Przestępstwa związane z zażywaniem/ posiadaniem na własny użytek	60 000 (7 %)			
	Przestępstwa związane z podażą narkotyków	19 000 (8 %)			
	Metamfetamina				
	Wszytkie przestępstwa	4 900 (0.4 %)			
	Przestępstwa związane z zażywaniem/ posiadaniem na własny użytek	1 800 (0.2 %)			
Przestępstwa związane z podażą narkotyków	2 900 (1.2 %)				
Konfiskaty (2) (2014)	UE	Amfetamina		Ilość (w tonach)	Trendy
		Metamfetamina		Ilość (w tonach)	Trendy
	UE oraz Norwegia i Turcja	Amfetamina		Ilość (w tonach)	Trendy
		Metamfetamina		Ilość (w tonach)	Trendy
	UE	Amfetamina		Liczba	Trendy
		Metamfetamina		Liczba	Trendy
UE oraz Norwegia i Turcja	Amfetamina		Liczba	Trendy	
	Metamfetamina		Liczba	Trendy	

W SKRÓCIE: MDMA W EUROPIE

Konsumpcja (1)	Grupa wiekowa (lata)	Szacunkowa liczba użytkowników (mln)	% ludności europejskiej (zakres)	Trendy	
				Liczba (% przestępstw związanych ze wszystkimi rodzajami narkotyków)	
W ciągu ostatniego roku	15–64	2.5	0.8 (0.2–2.4)		
Przestępstwa związane z narkotykami (2014)	Wszytkie przestępstwa	18 000 (2 %)			
	Przestępstwa związane z zażywaniem/ posiadaniem na własny użytek	13 000 (1 %)			
	Przestępstwa związane z podażą narkotyków	5 000 (2 %)			
Konfiskaty (2)(3) (2014)	UE	Ilość (w mln tabletek)		Ilość	Trendy
		Liczba		Liczba	Trendy
	UE oraz Norwegia i Turcja	Ilość (w mln tabletek)		Ilość	Trendy
		Liczba		Liczba	Trendy
	UE	Ilość (w mln tabletek)		Liczba	Trendy
		Liczba		Liczba	Trendy
UE oraz Norwegia i Turcja	Ilość (w mln tabletek)		Liczba	Trendy	
	Liczba		Liczba	Trendy	

Uwagi:

- (1) Dane szacunkowe dotyczące całej Europy obliczane są na podstawie krajowych danych szacunkowych ważonych liczebnością danej grupy wiekowej w każdym kraju. Oparto je na badaniach przeprowadzonych w 2004 r. i w 2014/15, a zatem nie odnoszą się do jednego roku.
- (2) Dane z 2014 r. należy traktować jako szacunkowe; w przypadkach, w których nie były dostępne, posłużono się najnowszymi danymi, z wyjątkiem liczby konfiskat w Holandii, Francji i Polsce, w odniesieniu do których nie ma najnowszych danych, i które nie zostały uwzględnione.
- (3) Ponadto w 2014 r. skonfiskowano w UE 220 kg ekstazy.

Przedstawiono dane dotyczą UE, o ile nie wskazano inaczej. Wszystkie tendencje przedstawione w tabeli obejmują okres 5 lat (2010-14).

Źródło: Krajowe punkty kontaktowe EMCDDA/Reitox.

Coraz większe obawy wzbudza stosowanie metamfetaminy przez niektóre grupy społeczne, np. mężczyzn mających kontakty seksualne z mężczyznami, w kilku metropoliach europejskich; w grupie tej zaobserwowano przyjmowanie amfetaminy drogą iniekcji oraz zachowania seksualne wysokiego ryzyka. Zmiany te są niepokojące z punktu widzenia zdrowia publicznego, podobnie jak niedawne doniesienia o paleniu metamfetaminy i dostępności tej substancji w formie kryształów o dużej mocy. Dostępne dane wskazują, że metamfetamina może stać się poważnym problemem w Europie, w związku z czym nadzór w tym obszarze jest bardzo ważny.

Dostępność produktów MDMA o dużym stężeniu stanowi również zagrożenie i wyzwanie dla bezpieczeństwa i zdrowia publicznego. Najnowsze dane wyraźnie wskazują, że po okresie względnego deficytu narkotyk ten ponownie jest powszechnie dostępny. Co więcej, zawartość MDMA w tabletkach wzrosła od 2010 r. i osiągając rekordowo wysoki poziom; ceny tego narkotyku pozostają stosunkowo stabilne. Najnowsze dane epidemiologiczne sugerują również, że zainteresowanie konsumentów tym narkotykiem może wzrastać.

Stale ewoluująca produkcja na terenie UE

Terytorium UE jest strefą produkcji narkotyków syntetycznych. Holandia i Belgia stanowią najważniejszy obszar produkcji MDMA i amfetaminy w UE, natomiast metamfetamina tradycyjnie wytwarzana jest w krajach Europy Środkowej, głównie w Czechach, chociaż produkcję na małą skalę odnotowano również w krajach sąsiadujących z Czechami; najnowsze badania wskazują również na znaczne moce produkcyjne w Holandii.

Biznesowe modele produkcji są coraz bardziej wyrafinowane, a dowodem na to są metody pozyskiwania prekursorów i innowacyjne rozwiązania w zakresie ich wykorzystania; dominacja zdecentralizowanego modelu, dostosowanie produkcji i sprzętu do potrzeb, zautomatyzowane procesy wytwarzania i większe partie towaru. Pojawianie się nowych prekursorów i pre-prekursorów substancji, stanowi wyzwanie dla globalnego systemu kontroli. Różnorodność metod produkcji zwiększa również ryzyko narażenia konsumentów na szkodliwe zanieczyszczenia, produkty uboczne lub

inne, jeszcze bardziej szkodliwe substancje. Coraz powszechniejszym zjawiskiem jest agresywny marketing produktów i branding, szczególnie na rynku ekstazy, na którym pojawiły się nowe rodzaje tabletek o nowych kształtach, kolorach i logo, sugerując konkurencję i bardziej aktywne ukierunkowanie na konkretne środowiska i grupy użytkowników, być może w celu przyciągnięcia nowych konsumentów i przywrócenia temu narkotykowi jego wcześniejszego statusu.

Niebezpieczne i toksyczne odpady powstające w procesie wytwarzania narkotyków syntetycznych stwarzają poważne zagrożenie dla zdrowia i dla środowiska, a koszty związane z odkażaniem wysypisk są bardzo wysokie. Problem ten jest coraz poważniejszy ze względu na dywersyfikację metod produkcji, a także pojawienie się tych substancji w nowych krajach.

Handel i dystrybucja

Wydaje się, że większość narkotyków syntetycznych konsumowanych w UE jest produkowana na miejscu, w związku z czym handel odbywa się głównie na terytorium Europy. Niektóre narkotyki syntetyczne produkowane w UE są również eksportowane do innych regionów, takich jak Ameryka Północna i Południowa oraz Australia, a UE jest także ważną strefą tranzytową dla metamfetaminy produkowanej w Afryce Zachodniej i Iranie, przeznaczonej na lukratywne rynki Dalekiego Wschodu.

Holenderskie, belgijskie, niemieckie i brytyjskie ZGP o silnej pozycji na rynku zdominowały przemysł zarówno MDMA, jak i amfetaminy, która trafia na rynki konsumenckie w Europie Zachodniej. Przystępcze gangi motocyklowe i ZGP z obszaru Morza Bałtyckiego, zwłaszcza z Litwy i Polski, odgrywają ważną rolę w handlu syntetycznymi narkotykami i ich dystrybucji w krajach skandynawskich. ZGP zajmujące się przemysłem narkotyków syntetycznych często handluje także innymi substancjami; jest to problem, którego nie można bagatelizować. Na przykład grupy dostarczające MDMA i amfetaminę produkowane w Holandii i Belgii działają również na rynku marihuany i kokainy, a niektóre wietnamskie ZGP obecne w Czechach przeszły od uprawy marihuany do produkcji metamfetaminy.

Nowe substancje psychoaktywne

Rynek europejski

Nie ma żadnych oznak spadku w zakresie liczby, rodzaju i dostępności nowych substancji. Tylko w 2015 r. do unijnego systemu wczesnego ostrzegania zgłoszono po raz pierwszy aż 100 nowych substancji; w tej chwili łączna liczba nowych substancji monitorowanych przez EMCDDA sięga ponad 560, tj. dwa razy więcej niż liczba narkotyków objętych zakresem międzynarodowych konwencji o kontroli narkotyków. Ponad 380 spośród nich (70%) wykryto tylko w ciągu ostatnich pięciu lat. Z dostępnych na rynku substancji korzystają zarówno osoby sięgające po narkotyki sporadycznie i rekreacyjnie, jak i uzależnieni. Producenci szybko reagują, a nawet przewidują zmiany prawne i regulacyjne, nieustannie opracowując i wprowadzając na rynek nowe substancje.

Dane organów ścigania dotyczące konfiskat potwierdzają również rozwój i rozmiary tego rynku. W 2014 r. przeprowadzono w Europie prawie 50 tys. akcji, podczas których skonfiskowano w sumie blisko 4 tony nowych substancji. Wiele spośród nich jest znacznie silniejszych niż ich kontrolowane odpowiedniki. Większość w tej grupie stanowiły syntetyczne kannabinoidy, które mogą być sprzedawane jako legalne zamienniki konopi: były przedmiotem prawie 30 tys. konfiskat, w ramach których udało się przejąć około 1,3 tony tych substancji. Syntetyczne katynony, które mogą być stosowane zamiast amfetaminy, MDMA i kokainy, stanowiły drugą co do wielkości grupę: w następstwie 8 tys. konfiskat udało się przejąć 1 tonę tych narkotyków. Syntetyczne kannabinoidy oraz katynony odpowiadały w sumie za ponad trzy czwarte całkowitej liczby konfiskat NSP w 2014 r., a wagowo za 60%. Inne grupy substancji, chociaż mniej liczne, odzwierciedlają również istotne zmiany na rynku leków. Należą do nich benzodiazepiny, jak również wyjątkowo silne narkotyki (takie jak fentanyl, który może być sprzedawany jako heroina), na które panuje duży popyt wśród szerokiego grona konsumentów.

Produkcja i dystrybucja

Internet jest obecnie częścią codziennego życia, a w połączeniu z tanim, efektywnym i niezawodnym transportem, pozwolił Chinom stać się chemicznym i farmaceutycznym hurtownikiem i detalistą dostarczającym NSP odbiorcom na całym świecie. Na rynku działa także kilku dostawców z Indii, chociaż ich pozycja jest słabsza. Wiele nowych substancji produkują firmy legalnie działające w tych krajach; reklamują one swoje katalogi substancji za pośrednictwem własnych stron oraz na najpopularniejszych giełdach internetowych. Substancje sprzedawane są w ilościach wahających się od kilku lub kilkudziesięciu miligramów po setki kilogramów; charakteryzuje je wysoki poziom czystości. Zasięg sprzedających je firm jest globalny.

WYKRES 7

Deschloroetizolam sprzedawany jako substancja na potrzeby badań chemicznych

Zdjęcie © Instytut Karolinska, Szwecja.

Substancje są następnie wysyłane do Europy za pośrednictwem firm kurierskich i dostawczych, a zamówione substancje trafiają do nabywcy w ciągu zaledwie dwóch dni. Jest to atrakcyjna opcja dla dystrybutorów, detalistów i konsumentów. Przesyłki trafiają do Europy spośród tysięcy innych małych paczek wysłanych każdego dnia z Chin. Większe ilości wysyłane są drogą powietrzną lub morską. Kiedy docierają do Europy, zostają przetworzone i przepakowane, a następnie trafiają na rynek jako różne produkty. Przesłanie 1 kg z Chin do Europy firmą kurierską kosztuje około 100 euro. W przypadku niektórych rodzajów fentanylu i syntetycznych kannabinoidów 1 kg odpowiada kilkudziesięciu tysiącom dawek.

W ten sposób sprzedaje się również prekursory potrzebne do wytwarzania nowych substancji. Są one oferowane w Internecie jawnie lub na anonimowych giełdach. Niedawno przeprowadzone przez policję konfiskaty w nielegalnych laboratoriach w Europie wskazują, że zainteresowanie produkcją nowych substancji w Europie rośnie, dlatego należy uważnie śledzić rozwój sytuacji.

Marketing i sprzedaż detaliczna

Przedsiębiorcy nowych substancji opracowali wyrafinowane i agresywne techniki marketingowe. Pojawiły się także odrębne, choć zazębiające się rynki „dopalaczy”, „substancji badawczych” i „suplementów diety”. Dostępność nowych substancji wśród europejskich konsumentów, sprzedanych w niektórych krajach w sklepach stacjonarnych i internetowych, jest również wysoka. Anonimowe giełdy w darknetcie prawdopodobnie odgrywają ważną rolę w procesie dostaw,

choć kwestia ta wymaga dodatkowych analiz. Nowe substancje są również coraz częściej sprzedawane na rynku nielegalnych narkotyków.

Nowe substancje: większe ryzyko?

Pomimo ograniczonego dostępu do danych, istnieją dowody na to, że nowe substancje powodują szereg poważnych szkód w Europie, co można interpretować jako przejaw zwiększonej dostępności tych substancji. Należy do nich wzrost liczby przypadków ostrych zatruc, w tym przypadków śmiertelnego przedawkowania, a także szkód wynikających ze zmieniających się wzorców stosowania narkotyków dożylnych, co wynika z rosnącej popularności nowych substancji wśród użytkowników. Szczególnie uwidacznia się to w przypadku nowych substancji stymulujących, takich jak mefedron, a-PVP i etylofenidat. Obserwowane zmiany są związane z zakażeniami wirusem HIV, wirusem zapalenia wątroby typu C i zakażeniami bakteryjnymi. Odnotowano masowe zatrucia i zakażenia, potencjalnie bardzo obciążające systemy opieki zdrowotnej. W ciągu ostatnich dwóch lat EMCDDA przekazał swojej paneuropejskiej sieci 34 ostrzeżenia o zagrożeniu dla zdrowia publicznego. Przeprowadzono siedem ocen ryzyka.

Czy utrzyma się popularność nowych substancji?

Nadal jest zbyt wcześnie, by wyrokować o losie wielu nowych substancji. Po pierwsze, pojawiły się na rynku niedawno; społeczeństwo i (sub)kultury ewoluują, podobnie jak ich gusta i potrzeby. Nie sposób, przynajmniej na początku, odróżnić substancję, która będzie popularna przez dłuższy czas, od tej,

na którą moda szybko przeminie. Popularność danej substancji może w dużej mierze wynikać z faktu, że jest ona łatwiej dostępna niż nielegalne narkotyki o podobnym działaniu. Co ciekawe, kontrolowanie takiej substancji może doprowadzić do jej zniknięcia z rynku i zmniejszenia spożycia w związku z brakiem zapotrzebowania. O ile trudno formułować jakiegokolwiek prognozy dotyczące tej grupy substancji, studia przypadku dotyczące poszczególnych nowych substancji wskazują, że mogą one zakłócać funkcjonowanie nielegalnego rynku, tworzyć nowe rynki albo wzmacniać rynek narkotykowy.

W niektórych przypadkach nowe substancje stosowane są jako tymczasowe zamienniki narkotyków, a nawet mogą wypierać niektóre z nich tymczasowo lub na stałe. W kilku krajach niedobory heroiny, w połączeniu ze zwiększoną dostępnością syntetycznych katynonów, doprowadziły do wzrostu popularności nowych substancji; fentanyl wypełnia lukę w dostępności heroiny. Dane pochodzące z programu badań dotyczących zażywania narkotyków zrealizowanego w jednym kraju europejskim wskazują, że choć początkowo stosowanie nowych substancji z reguły jest niezamierzone (związane z koniecznością zastąpienia narkotyków znajdujących się w nielegalnym obrocie), w ciągu ostatnich kilku lat nastąpił wzrost świadomej konsumpcji niektórych nowych substancji. Należy uważnie śledzić zachodzące w tym obszarze zmiany.

Niektóre nowe substancje, m.in. syntetyczne kannabinoidy, stanowią wyzwanie jako grupa substancji. W ich przypadku producentom zależy nie tyle na dostarczaniu na rynek konkretnych produktów, co na wytwarzaniu substancji o działaniu zbliżonym do działania marihuany. Każdy syntetyczny kannabinoid jest szybko zastępowany nowym, „legalnym” substytutem w momencie, w którym trafia na listę substancji kontrolowanych, a często nawet wcześniej.

TABELA 5

W SKRÓCIE: NOWE SUBSTANCJE PSYCHOAKTYWNE W EUROPIE

Liczba substancji zgłoszonych i monitorowanych (2015)	Nowe substancje psychoaktywne zgłoszone po raz pierwszy	100
	Substancje obecnie monitorowane przez EMCDDA	> 560
Konfiskaty (2014)	Razem	48 437 prawie 4 tony
	Syntetyczne kannabinoidy	29 395 > 1,3 tony
	Syntetyczne katynony	8 343 > 1 tona
Ostrzeżenia o zagrożeniu zdrowia publicznego i oceny ryzyka	Ostrzeżenia o zagrożeniu zdrowia publicznego w ciągu ostatnich dwóch lat	34
	Ocena ryzyka przeprowadzona w ciągu ostatnich dwóch lat	7

Uwaga: Prezentowane dane dotyczą UE oraz Norwegii i Turcji.

Źródło: EMCDDA.

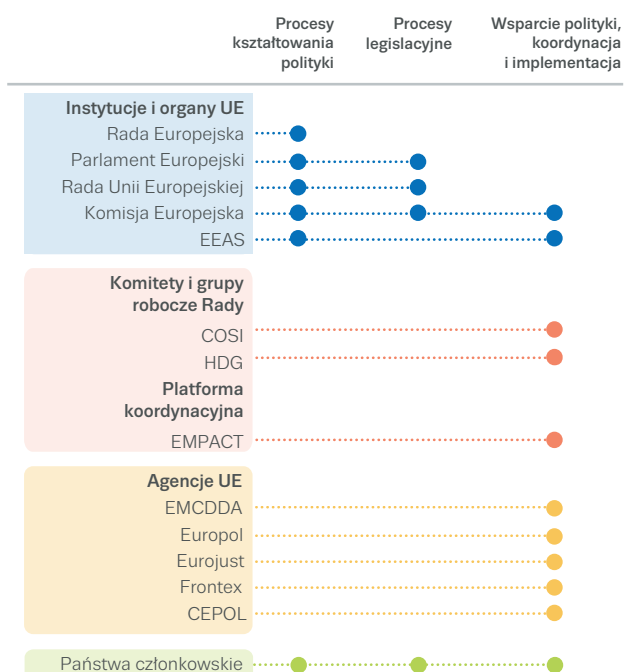
Polityka ograniczania podaży narkotyków i reagowanie

Odporne działania strategiczne UE

Biorąc pod uwagę, że nielegalne rynki narkotykowe mają wpływ na wiele obszarów życia społecznego, działania służące ograniczeniu podaży narkotyków podejmowane są w kilku obszarach polityki na szczeblu UE i stanowią kluczowy element strategii narkotykowych i reakcji państw członkowskich. Strategia antynarkotykowa UE (2013-20) i plan działania (2013-16) stanowią ramy działania w odpowiedzi na funkcjonowanie nielegalnych rynków narkotykowych w UE, stanowiąc uzupełnienie strategii krajowych państw członkowskich i wspierając wspólnie podejmowane środki. Nadrzędnym celem strategii antynarkotykowej UE (2013-20) w obszarze ograniczania podaży jest wymierne zmniejszenie dostępności narkotyków poprzez przeciwdziałanie nielegalnemu handlowi tymi substancjami; rozbijanie ZGP, które biorą udział w produkcji i handlu narkotykami; efektywne wykorzystanie narzędzi oferowanych przez wymiar sprawiedliwości; skuteczne egzekwowanie prawa przez służby wywiadu antynarkotykowego i upowszechnienie wymiany wiedzy wywiadowczej; ukierunkowanie podejmowanych w UE działań na przestępczość narkotykową na dużą skalę, mającą charakter transgraniczny i zorganizowany.

WYKRES 8

Główne struktury unijne zajmujące się ograniczaniem podaży narkotyków

Źródło: EMCDDA.

Walka z grupami biorącymi udział w nielegalnym handlu narkotykami jest również ważnym elementem cyklu polityki unijnej w obszarze poważnej i zorganizowanej przestępczości międzynarodowej (cykl polityki), w ramach której państwa członkowskie UE koordynują wspólne priorytety i działania operacyjne. Przemysł narkotyków wskazuje się jako jeden z istotnych elementów przyczyniających się do rozwoju zorganizowanej przestępczości transgranicznej; zagraża systemowi kontroli granicznej oraz przepływowi osób i towarów, a także stanowi narzędzie finansowania terroryzmu i ZGP. W rezultacie, produkcja i handel narkotykami stanowią kluczowe elementy nowej strategii bezpieczeństwa wewnętrznego UE, Europejskiej agencji bezpieczeństwa 2015–20.

Rozwiązania instytucjonalne, prawne i finansowe

Wielowymiarowy wpływ rynków narkotykowych oraz różnorodne wyzwania związane z globalizacją sprawiają, że w projektowaniu i wdrażaniu różnych aspektów unijnej polityki narkotykowej uczestniczą różne instytucje UE, grupy robocze i agencje, a także poszczególne państwa członkowskie. Wspiera ich szereg instrumentów finansowych oraz przepisów prawnych, które ułatwiają działania podejmowane w odpowiedzi na problem narkotykowy w UE.

Działania i inicjatywy operacyjne

Cele polityki związane z redukcją podaży i ramy prawne przedstawione powyżej realizowane są poprzez szereg różnych działań i inicjatyw, ukierunkowanych na różne aspekty rynków narkotykowych. Można podzielić je na trzy kategorie: te, które bezpośrednio dotyczą rynków narkotykowych oraz osób zaangażowanych w produkcję i dostawy; te ukierunkowane na osoby ułatwiające dostawy narkotyków, na przykład źródła finansowania oraz osoby zaangażowane w proces w różnym charakterze; inne działania ukierunkowane na czynniki leżące u podstaw zaangażowania w produkcję i handel narkotykami, np. ubóstwo i inne uwarunkowania, które skłaniają do produkcji i handlu narkotykami jako strategii przetrwania, lub słabość i niestabilność państw, które ułatwiają działalność przestępczą. W ramach tych szerokich kategorii działania podejmowane na poziomie unijnym i międzynarodowym koncentrują się przede wszystkim na trzech głównych obszarach: koordynacji, budowaniu potencjału i wymianie informacji, które wspierają i uzupełniają działania podejmowane przez państwa członkowskie. Biorąc pod uwagę, że w warunkach postępującej globalizacji żadne z państw członkowskich nie będzie w stanie skutecznie rozwiązać problemu narkotyków i przestępczości zorganizowanej na własną rękę, znaczenie

tego typu programów jest coraz większe, a ciągłe inwestycje na poziomie UE niezbędne.

Jasno wynika to również z analizy przedstawionej w *Raporcie o rynku narkotykowym w UE 2016: Dogłębna analiza*, którego streszczenie przedstawione jest w niniejszym dokumencie: rynki narkotykowe stanowią jedno z głównych zagrożeń dla bezpieczeństwa UE. Jeżeli mamy podejmować skuteczne i rozsądne decyzje polityczne, które będą miały trwały wpływ, niezbędne jest

zrozumienie ich funkcjonowania i kluczowych podmiotów zaangażowanych. Rynek narkotykowy napędzają dwie główne siły: dążenie do zysku i władzy. To na nie należy ukierunkować podejmowane działania, jeżeli mają one skutecznie przeciwdziałać przestępczości narkotykowej i ograniczyć jej szerszy wpływ na społeczeństwo. Nieustanne doskonalenie źródeł danych i metod analizy, wraz z innowacyjnymi działaniami operacyjnymi, będzie kluczem do sukcesu w tym obszarze.

Przeczytaj pełny *Raport o rynku narkotykowym w UE 2016: Dogłębna analiza* dostępny na stronie:
www.emcdda.europa.eu/start/2016/drug-markets

Skrótowce

CEPOL	Europejskie Kolegium Policyjne
COSI	Stały Komitet Współpracy Operacyjnej w zakresie Bezpieczeństwa Wewnętrznego
EEAS	Europejska Służba Działań Zewnętrznych
EMCDDA	Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii, 2016
EMPACT	Europejska wielodyscyplinarna platforma przeciwko zagrożeniom przestępstwami
ERISSP	<i>European Reporting Instrument on Sites related to Synthetic Production</i> (Europejski Mechanizm Przekazywania Informacji o Miejscach Produkcji Narkotyków Syntetycznych)
UE	Unia Europejska
Frontex	Europejska Agencja Zarządzania Współpracą Operacyjną na Zewnętrznych Granicach Państw Członkowskich Unii Europejskiej
HDG	Horyzontalna Grupa Robocza ds. Narkotyków
MDMA	3,4-metylenodioksyamfetamina
NSP	nowe substancje psychoaktywne
ZGP	zorganizowana grupa przestępcza

JAK OTRZYMAĆ PUBLIKACJE UE

Publikacje bezpłatne

jeden egzemplarz
w EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>)

kilka egzemplarzy (lub mapy, plakaty):
w przedstawicielstwach Unii Europejskiej
(http://ec.europa.eu/represent_pl.htm);
w delegaturach Unii Europejskiej w krajach poza UE
(http://eeas.europa.eu/delegations/index_pl.htm);
kontaktując się z Europe Direct
(http://europa.eu/eurodirect/index_pl.htm)
lub dzwoniąc pod numer 00 800 6 7 8 9 10 11
(numer bezpłatny w całej UE) (*).

(* Informacje są udzielane nieodpłatnie, większość połączeń również jest bezpłatna (niektórzy operatorzy, hotele lub telefony publiczne mogą naliczać opłaty).

Publikacje płatne

przez EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>)

Informacje o raporcie

Niniejsza publikacja stanowi strategiczny przegląd kluczowych ustaleń przedstawionych w opublikowanym w 2016 r. *Raporcie o rynku narkotykowym w UE: Dogłębna analiza*.

W raporcie przedstawiono bieżący stan wiedzy na temat funkcjonowania i struktury rynku narkotykowego w szerszym kontekście zjawiska nielegalnych substancji odurzających w UE. Opiera się na informacjach zawartych w poprzedniej edycji z 2013 r., przy czym poszczególne tematy i zagadnienia omówione są bardziej szczegółowo, zapewniając lepszy wgląd w ten dynamicznie zmieniający się obszar polityki. Połączenie fachowej wiedzy i znajomości sieci przestępczych przez Europol z całościową analizą sytuacji na rynku narkotyków dokonaną przez EMCDDA pomogło wyłonić z morza dostępnych informacji te naprawdę istotne.

O EMCDDA

Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (EMCDDA) jest centralnym źródłem informacji i uznanym autorytetem w zakresie zagadnień związanych z narkotykami w Europie. Od ponad 20 lat Centrum zbiera, analizuje i rozpowszechnia potwierdzone naukowo dane dotyczące narkotyków i narkomanii oraz ich skutków, przedstawiając odbiorcom oparty na faktach obraz tego zjawiska na poziomie ogólnoeuropejskim. Publikacje EMCDDA są wiarygodnym źródłem informacji dla szerokiego grona odbiorców, w tym dla decydentów i ich doradców, specjalistów i badaczy zajmujących się tematyką narkotyków, a także dla mediów i ogółu opinii publicznej. EMCDDA jest jedną ze zdecentralizowanych agencji Unii Europejskiej, z siedzibą w Lizbonie.

www.emcdda.europa.eu

O Europolu

Europol jest organem ścigania Unii Europejskiej, którego zadaniem jest wspieranie państw członkowskich w zapobieganiu i zwalczaniu wszelkich form przestępczości międzynarodowej i zorganizowanej oraz terroryzmu. Europol zatrudnia prawie 1000 pracowników w swojej siedzibie w Hadze. Dostarcza unikalnych i nieustannie ewoluujących produktów i usług operacyjnych, z których korzystają w swojej codziennej pracy organy ścigania w UE, m.in. w ramach zwalczania handlu narkotykami, prania pieniędzy, cyberprzestępczości i terroryzmu. Europol nie ustaje w poszukiwaniu możliwości usprawnienia współpracy i walki z przestępczością zorganizowaną i terroryzmem. Nadrzędnym celem jest zapewnienie bezpieczeństwa wszystkim obywatelom Europy.

www.europol.europa.eu

